

כאמרתו קרן לא... פנים עמוסות נוספות... פנים עמוסות נוספות... פנים עמוסות נוספות...

מראי מקומות לעיון בדרך היומית



בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ז מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 424

הוצאת ע"י כנס הנה"ג הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"נ הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת בכורות דף ט - דף טו

בס"ד, כו חשוון התשע"ב.

לאו דווקא, דהא סגי בטלה אחד ויכול להפריש עליו פעמיים. וכן איתא להדיא בתוספתא (פ"א ה"ו).

(ו) מתני', שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. פירש רש"י בדה"ה שנאמר, דקאי ארישא דמתניתין דפדיון פטר חמור הוי בשה. וברבינו גרשום ביאר, דהוי מילתא באפי נפשה ואדלקמיה קאי, ואתי לאשמועינן דאף דכתיב "תפדה בשה", לאו דווקא שה כשבים אלא אפילו מן העיזים ובין זכר ובין נקיבה. ועיין לעיל (אות א).

(ז) תוס' ד"ה מאן תנא, בסוה"ד, מכל מקום בספק מועט טוב להחמיר בדבר. ובשיטה מקובצת (אות כד) הוסיף, דמדלא נקט לה תנא דמתניתין להדיא, משמע דאינו צריך להפרישו מספק. אמנם העיר, דבסיפא גבי שני זכרים ונקבה דבעי להפריש עוד טלה מספק, ולא קתני לה בהדיא. ומשום הכי ביאר, דהוכחת רבי ירמיה מהא דלא תני במתניתין להדיא, דאם יצאו שני ראשיהם כאחד יתן שני טלאים לכהן. והמהרש"א יישב דברי תוס', דבשלמא בסיפא איכא למימר דסמך עצמו אבבא קמייתא. אבל ארישא ליכא למימר הכי.

(ח) תוס' ד"ה זכר ונקבה מפריש טלה לעצמו, ואם תאמר לרבי יוסי הגלילי וכו'. הקשה המהרש"א, הא אף לרבנן יש להקשות, דכיון דנקבה חוצצת, ומקצת אחותו נפקא בהדיא, נימא סמוך האי מיעוטא למחצה דנקבה יצאה תחילה ונפטור. וכתב הצאנן קרשים, דלרבנן דאי אפשר לצמצם, איכא למימר דבאמת אין חילוק בין זכר לנקבה, והכא שאני דכיון דאי אפשר לצמצם על כרחך דאינה מקיפתו כולו ומשום הכי לא הוי חציצה וכדכתבו התוס' בדה"ה אמר רב אשי. אבל לרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם, ועל כרחך צריך לחלק דאף דזכר אינו חוצץ נקבה חוצצת, וכי היכי דלא תיקשי קושית התוס' בדה"ה אמר רב אשי, שפיר הקשו נימא סמוך מיעוטא למחצה.

(ט) גמ', דאי רבי יוסי הגלילי הא אמר אפשר לצמצם. כתבו התוס' לקמן (יז): ד"ה אפשר לצמצם, דאף רבנן מודו דמשכחת לה שיהיה בצימצום, אלא סברי דאי אפשר לדקדק בדבר לראות דיצאו תרווייהו כהדדי ומספק אינו חייב ליתנו לכהן. והקשה בחידושי הגרע"א (שם), הא הכא לא איירינן בגוונא דהלידה היתה בפנינו, אלא דנמצאו שני זכרים בדיר, וכי היכי דלרבי יוסי הגלילי סברינן דיש לחוש דנפקי בהדי הדדי, הוא הדין יש לחוש לרבנן, ואמאי קשיא לרבי יוסי הגלילי טפי מלרבנן.

(י) גמ', הא מיעט רחמנא הזכרים. פירש רש"י בדה"ה הא מיעט, הזכרים ה"א יתירה משמע זו ולא אחרת. וברבינו גרשום ביאר, דכתיב "הזכרים" יתירא למעט. ולביאור רבינו גרשום יש לומר, דרבי ירמיה דלא מיעט פטר חמור, משום דסבר דלהא גופא כתיב "הזכרים" יתירא למימר דבכל זכרים נאמר האי דינא.

(יא) תוס' ד"ה אמר רב מין במינו אינו חוצץ (השייך לעמוד ב), בתוה"ד, אמאי לא אמר כל שאינו בבת אחת וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא רבה

דף ט ע"א

(א) מתני', או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן. כתב רש"י בד"ה נותן טלה אחד, דבעי להפריש טלה נוסף מספק, אבל משיירו לעצמו. וכן כתב הרא"ש (סימן י). והוסיף, דהתנא לא חשב לה להדיא, משום דסמך ארישא דכבר אשמועינן דמספק יש לו להפריש טלה לעצמו. ואף דבסיפא גבי אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה נקט התנא דמפריש טלה לעצמו ולא סמך ארישא, היינו משום דבעי לאסוקי עלה "שנאמר פטר חמור תפדה בשה". ועיין בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ב סימן פח) דתמה, דאי מה שאמר התנא "שנאמר פטר חמור תפדה בשה" ארישא דמתניתין קאי, וכדפירש רש"י בד"ה שנאמר, מנלן דפדיון פטר חמור בשה. וביאר, דהרא"ש סבר דהאי קרא נתינת טעם הוא להא דמפריש שה והוא לעצמו, דהא כשנצטוו על פדיון פטר חמור בשה, לא נצטוו ליתנו לכהן, דהא קודם שנתקדשו הכהנים נאמר. וכן ביאר המשך חכמה (שמות יג, יג) בכונת מתניתין.

(ב) מתני', שהי נקבות וזכר אחד וכו' אין לכהן כלום. הקשה הרש"ש, הא איכא ספק ספיקא לכהן, דשמא נולד הזכר לבד, ואף אי נולדה עמו נקבה, שמא הוא נולד ראשון, ובמקום ספק ספיקא שפיר מוציאין ממון, וכדכתבו התוס' בכתובות (ט): ד"ה אי. ולכאורה יש לומר דכיון שאפשר שנקבה לבדה יצאה ראשונה אין כאן ספק ספיקא כרוכב לצד הזכר.

(ג) רש"י ד"ה נותן טלה אחד לכהן, בסוה"ד, מפריש טלה והוא לעצמו. משמע מדבריו דלא סגי באותו טלה שכבר נתן לכהן. וכתב הרש"ש, דלשיטת רבינו תם בתוס' לעיל (ד): ד"ה ופודה, דבמפריש שה מספק, יכול לחזור ולפדות עליו עוד ספיקי פטרי חמורים, לכאורה הוא הדין הכא דקודם שיתנו לכהן יכול לחזור ולפדות על אותו דכבר הפרישו לכהן. אמנם כתב, דיתכן דשאני הכא דכיון דהראשון בוודאי של כהן אינו יכול לחזור ולפדות עליו.

(ד) רש"י ד"ה שני זכרים ושהי נקבות, בסוה"ד, אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו. אמנם הרמב"ם (פ"ב מביכורים ה"כ"א) כתב, דאפילו לעצמו אין צריך להפריש משום דיש כאן ספיקות הרבה. וכתב הרש"ש, דלשון המשנה "אין כאן לכהן כלום" הכריחו לרמב"ם לבאר כן. ובביאור דברי הרמב"ם כתב הכסף משנה, דאף דבשני זכרים ונקבה אחת אף הרמב"ם מודה דצריך להפריש אחד לעצמו, היינו משום דכיון דמחויב להפריש אחד וליתנו לכהן, אמרינן ליה דיפריש עוד טלה להוציא עצמו מן הספק, אבל בשני זכרים ושהי נקבות דאינו מחוייב להפריש וליתן לכהן, אף לא נתחייב להפריש לעצמו. והחזו"ן איש (בכורות סימן יז סק"א) ביאר טעם הפטור, משום אף דאם באנו לדון על הולד גופיה אית ביה חדא ספיקא, מכל מקום אם באנו לדון על האמהות אי חייבות בבכורה, יש בכל אחת ספק ספיקא דשמא לא ילדה זכר, ואף אם תמצוי לומר דילדה זכר, שמא ילדה נקבה לפניו.

(ה) בא"ד, שם. כתב הרש"ש, דמה שכתב רש"י דמפריש שני טלאים לעצמו,



הדרך היומיומית

מסכת בכורות דף ט

כו חשוון התשע"ב

למעט, שפיר אמרינן דהיתר עבודה באדם נלמד מקרא. (ח.ו.י.).

טו גמ', בשויו לא קאמרינן. כתב רש"י בד"ה בשויו, דלא גרע מהקדשות, ומקורו מהגמ' לקמן (יא.). והקשה הקובץ ביאורים (אות א), היכי ילפינן פדיון פטר חמור מהקדשות, הא בהקדשות הפדיון משום דהקדושה נתפסת בדמים, אבל פטר חמור שאין הקדושה נתפסת בדמים היכי מהני לפדותו אי לאו חידוש התורה.

כו גמ', יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי איסורא בשה וכו'. הקשה החזון איש (בכורות סימן יז סק"ב), וכי לא שייך למימר דמצוותו בשה אף אי ליכא עליו איסור הנאה. וביאר, דראייתו מהא דאמרה תורה "שה" ולא מהני שוויי של שה, דאי נימא דהוי מצות נתינה לכהן כשאר מתנות כהונה ולא לאפקועי איסורא, מה לי שה מה לי שוויי, הא הכהן יכול לקנות שה בדמים, וכפדיון פטר רחם דאדם דמהני אפילו בשווים של חמשה סלעים. אבל אי נימא דאתי לאפקועי איסורא, שפיר איכא למימר דמהני דווקא בשה.

כז גמ', והרי מעשר שהקפידה עליו תורה וכו'. הקשה החזון איש (בכורות סימן יז סק"ב) מאי קשיא ליה, הא במעשר נמי איכא הפקעת איסור אכילה בגבולין, ומשום הכי הקפידה תורה בכסף צורה. וביאר, דליכא למימר דהאי פדיון מדין חילול הוא, דהא לא אשכחן חילול אלא באיסור הנאה, אלא גזירת הכתוב היא דכל שמכניס שוויי של המעשר לקדושת מעשר, הותר המעשר גופיה באכילה בגבולין.

כח גמ', והרי שביעית דפריונה מותר. הקשה הרש"י [וכן הטורי אבן בהקדמת ספרן] מאי ראייה, הא שאני שביעית דאף לאחר הפדיון באיסורא קיימא וככל איסורי הנאה, מה שאין כן פטר חמור, דעל ידי הפדיון נפיק לחולין. ועיין בשיעורי הגרי"מ פנינשטיין מה שהאריך לכאור.

כט גמ', רש"י ד"ה שביעית, בסוה"ד, וקסלקא דעתיה דהאי מקשה דפדיון שביעית מותר לעולם ולא שמיעא ליה הא דאחרון אחרון נתפס. כתב השפת אמת, דאיכא למימר דאף המקשן ידע לה, אלא כוונתו דמצינו דהנפדה חמור מן הפודה, דהא פירות שביעית לעולם באיסורן קיימו, ואילו פדיונם מותר על ידי חילול. ועלה מתרץ, דמכל מקום לא מצינו פדיון דמותר לגמרי באופן שאף הנפדה לא יהיה אסור. ועיין עוד חזון איש (בכורות סימן יז סק"ג).

דו גמ', ואי בעית אימא רבי יהודה ורבי שמעון בהא קרא קמפליגי דתניא וכו'. הקשה החזון איש (בכורות סימן יז סק"ג), דכיון דאיכא ברייתא דבקראי קמפליגי, אמאי קאמר עולא דבסברא פליגי. וביאר, דהאי תניא גבי איסור גיזה ועבודה, מכל מקום מותר בהנאה, דומיא דשור פסולי המוקדשין שנפדה, דאף דמותר בהנאה מכל מקום אסור בגיזה ועבודה. ומאידך איכא למימר נמי דאף אי שרי בגיזה ועבודה, אכתי לא שרי הנאת דמיו.

דז גמ', אמר רבה מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. בעין משפט (אות ה) ציין לדברי הרמב"ם (פי"ב מבכורים ה"ד). והרמב"ם פסק (שם) כרבי יהודה דאסור פטר חמור מחיים, ולדידיה פשיטא דאף לאחר עריפה אסור, ולכאורה צריך עיון אמאי הוצרך העין משפט לציין פסק הרמב"ם באיסור הנאה לאחר עריפה. ונראה לומר, דסבר דאף לרבי יהודה יש חידוש באיסור ההנאה דלאחר עריפה, וכדאמרינן לקמן (י:): דאי לאו קרא הוי אמינא דעריפה כפדיה ולאחר עריפה יש להתירו (ח.ו.י.). ועוד יש לומר, דאיכא נפקא מינה בין איסורו קודם פדיונו לאיסורו לאחר עריפתו, דקודם פדיונו אכתי אית ביה הרווח דבין שווי החמור לשוויי השה, אבל לאחר עריפתו, לית ליה ביה כלל, כמבואר שם בסוגיא.

דח גמ', רש"י ד"ה בכור אדם, בסוה"ד, דהא לא אשכחן דאסור. לכאורה יש להעיר, דלהלן מסקינן דהיתר עבודה בבכור אדם נלמד מדכתיב "לא תעבוד בבכור שורך". וצריך לומר, דהכא דסברה הגמ' דבעינן ראייה לדבריו דרבי יהודה דאוסרו בהנאה, דבלאו הכי איכא למימר מסברא דשרי, אי נימא דאיכא ילפותא להתיר עבודה בבכור אדם, אמאי לא נילף מהא גופא דדווקא בכור אדם שרי, אבל פטר חמור דלא כתיב ביה היתרא, באיסורו קאי. אבל להלן דאמרינן דטעמו דרבי יהודה הוא משום דלא אשכחן קרא

הוא דאית ליה בקידושין (נ:): להאי כללא, אבל אביי פריך עליה, ומשמע דלית ליה האי כללא, ושפיר אוקי אפילו כרבי יוסי הגלילי.

יב רש"י ד"ה אלא משום, בתוה"ד, דשמעינן מינה דאפשר לצמצם. העיר בחידושי הגרי"ז, הא עיקר טעמיה דרבי יוסי הגלילי לאו משום דאפשר לצמצם, אלא משום דרבי קרא דבתרי פטר רחם נמי איכא בהו קדושת בכורה.] אמנם לכאורה יש לומר, דדווקא לאביי אמרינן דטעמו דרבי יוסי הגלילי משום דרבי קרא דמשכחת לה אף תרי פטר רחם, ומשום הכי סבר למעט מדכתיב "הזכרים" פטר חמור. אבל רבי ירמיה סבר דעיקר מאי דילף רבי יוסי הגלילי מקרא היינו דאפשר לצמצם, וממילא אמרינן דתרווייהו קדושים, ומשום הכי סבר דהוא הדין פטר חמור, דמהיכי תיתי למעטו].

דף ט ע"ב

יג גמ', נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא. ביאר הצאנ קדשים, דאין כוונת הגמ' לאקשוויי דיפטר בוודאי, דמהיכי תיתי דיצא עמו, אלא כוונתה דהוי ספק ויפרישנו לעצמו. והרש"ש כתב, דקושית הגמ' על יצאו שני ראשיהם כאחד דברייתא.

יד רש"י ד"ה לימא קסברי, בתוה"ד, הא קודם שיצא כולו. כתב הרש"ש, דהאי כולו לאו דווקא, דהא סגי ביציאת ראשו או רובו כדי להתקדש בבכורה.

טו תוס' ד"ה לאפקועי איסורא מיניה, בסוה"ד, כמו כן אינו עורפו מספק. ביאר המהרי"ט אלגאזי (אות ד), דהוקשה לתוס' מאי שנא משאר ספק מצות עשה, דאם מספקא ליה אי קיימה אי לאו, מחויב לחזור ולקיימה, ואם כן כיון דמספקא ליה אי חייב לעורפו, יש לו להפריש שה לפוטרו מעריפה. ועלה תירצו, דכי היכי דאינו מחויב להפסיד ממונו וליתנו לכהן משום דספיקא דממונא לקולא, הוא הדין אינו מחויב להפסיד ממונו ולעורפו. ובמנחת חינוך (מצוה כג אות ב) תמה על דבריו, דבשלמא במצוה הבאה על ידי נתינת ממון, איכא למימר דגזרה תורה דכל ספיקא ידידה יש להקל. אבל מצוות עריפה דאינה נתינת ממון לחברו אלא שיפסיד ממונו, מהיכי תיתי דניזיל לקולא. ומשום הכי ביאר, דהשתא דסברינן דפטר חמור מותר בהנאה, סברה הגמ' דעל כרחק מצוות הפדיון היא רק כדי לקיים מצות נתינה לכהן, ומצוות העריפה היא בגוונא שאינו מקיים חיובו ליתנו לכהן, והכא דמספק אינו חייב לקיים מצות נתינה, אף מצות עריפה ליכא. ועיין עוד בשערי ישר (ש"ה פ"ז).

טז גמ', דתניא פטר חמור אסור בהנאה. כתב הרא"ש (סימן יא), דלא ילפינן להאי איסורא מ"לא תגזו" דכתיב גבי בכור בהמה טהורה, משום דלית ביה אלא קדושת דמים, ואדרבה גרע משאר קדושת דמים, אלא איסור הנאה בעלמא הוא. אמנם הריב"ן במכות (כא:): ד"ה והן מוקדשין כתב, דאליבא דרבי יהודה דאסרו בהנאה, הלאו דלא תעבוד ולא תגזו נאמר אף בפטר חמור.

יז גמ', והרי בכור אדם דצריך פדיה ומותר. הקשה הראשית ביכורים, מאי ראייה, הא כהנים בקדושתן עומדים ולא מהני להו פדיון, ואפילו הכי שרי ליהנות מהם, והיינו משום דבאדם לא שייך איסור הנאה. ותירץ, דמכהנים אינה ראייה, דהא קדושתן עליהם רק בזמן שבגדיהם עליהם, ומשום הכי שרו בהנאה, אבל בכור דקדושתו מרחם ולא תליא בבגדים שפיר איכא למימר דאסור.

יח [רש"י ד"ה בכור אדם, בסוה"ד, דהא לא אשכחן דאסור. לכאורה יש להעיר, דלהלן מסקינן דהיתר עבודה בבכור אדם נלמד מדכתיב "לא תעבוד בבכור שורך". וצריך לומר, דהכא דסברה הגמ' דבעינן ראייה לדבריו דרבי יהודה דאוסרו בהנאה, דבלאו הכי איכא למימר מסברא דשרי, אי נימא דאיכא ילפותא להתיר עבודה בבכור אדם, אמאי לא נילף מהא גופא דדווקא בכור אדם שרי, אבל פטר חמור דלא כתיב ביה היתרא, באיסורו קאי. אבל להלן דאמרינן דטעמו דרבי יהודה הוא משום דלא אשכחן קרא



הדרגת היוזמי

מסכת בכורות דף ט - דף י

כו חשוון - כז חשוון התשע"ב

שמעון. אמנם בסוף דבריו דחה דבריו, עיין שם.

דף י ע"א

(א) רש"י ד"ה לדידיה נמי, בסוה"ד, דבהמה בחייה בחזקת איסור היא עומדת. העיר הרש"ש, דאף אי היתה מותרת מחיים, מכל מקום לא חשיב שעת הכושר הואיל ואין חי מקבל טומאה.

(ב) גמ', ואם איתא דלאחר עריפה שרי וכו'. הקשה החק נתן, דלמאי דפירש רש"י לעיל (ט): ד"ה ופטר חמור, דאיירי כששחטו, הא שפיר איכא למימר דאף רבי שמעון מודה דלאחר עריפתו שרי בהנאה משום "דנעשית מצותו", והכא אסור בהנאה כיון ששחטו. ותירץ, דכיוון דמחיים התירו בהנאה, אי נימא דאף לאחר עריפה הותר בהנאה, מהיכי תיתי שעל ידי שחיטה יאסר בהנאה. אבל אי נימא דלאחר עריפה אסור בהנאה, שפיר איכא למימר דאף על ידי שחיטה אסור. עוד כתב, דאיכא למימר דרבי שמעון סבר דאף אם שחטו יצא ידי חובת עריפה, כי היכי דכתבו התוס' במנחות (קא:): ד"ה ועגלה ערופה גבי שחיטת עגלה ערופה.

(ג) גמ', אי דחשיב עליה הכי נמי וכו'. כתב הרש"ש (לעיל ט): על רש"י ד"ה ושור הנסקל), דאי חשיב עליה, צריך לומר דאיירי בשוחטו לעובר כוכבים, וכפירוש הראשון ברש"י לעיל (ט): ד"ה ושור הנסקל. אבל אי איירי בדלא חשיב, צריך לומר דאיירי בעורפו וכפירוש השני ברש"י שם, ונפקא מינה לענין פחות מכביצה.

(ד) גמ', הואיל ואיסורו חישובו. כתב האור שמח (פ"ב ממאכלות אסורות ה"ג), דרבי שמעון דלא סבר איסורו חישובו לטעמיה אזיל דאית ליה "כל שהוא" למלקות, ואפילו שלא כדרך הנאתן אסור, וכדכתבו התוס' בשבועות (כג:): ד"ה דמוקי, ואם כן מהא דאסרה תורה ליכא ראייה דאית ליה שם אוכל. אבל רבנן דסברי דבעינן שיעור כדי לחיובו, שפיר איכא למימר דמדאסרה תורה פטר חמור, על כרחך דאית ביה שם אכילה.

(ה) רש"י ד"ה צריכה מחשבה, לטמא טומאת אוכלין אם נגע בהן שרץ. הקשה בחידושי הגרע"א, הא מוכח בנדה (נא). דכל שסופו לטמא טומאה חמורה, אין צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. וכן כתב רש"י בזבחים (קה). ד"ה אמרי במערבא. ותירץ, דכוונת הסוגיא בנדה דלא משכחת לה דהכשר שרץ לא בעינן והכשר מים בעינן, אבל וודאי איכא למימר דהכשר מים לא בעינן אבל הכשר שרץ בעינן. והכי משמע פשטות הסוגיא בחולין (קכא:). ומה שכתב רש"י בזבחים (קה). ד"ה אמרי במערבא, היינו לפי משמעות הסוגיא שם, דמשמע דסבירא לה דלא בעינן אף הכשר שרץ.

(ו) גמ', ונבלת עוף טהור והחלב בכפרים צריכים מחשבה. עיין ברש"י ד"ה בכפרים, דלא גרסינן "והחלב", דאי בחלב נבלה הא לא מטמא טומאה חמורה ופשיטא דבעי הכשר, ואי בשחוטה דכבר הוכשר אגב הבהמה, הא מסקינן בחולין (קכח). דאין השחיטה מכשרת לחלב. והמלאכת שלמה (עוקצין פ"ג מ"ג) כתב, דשפיר גרסינן לה, ואיירי בחלב של נבלת חיה דסופו לטמא טומאה חמורה וכדאמרינן בזבחים (ע): יצאה חיה שחלבה ובשרה מותר. ועיין באות הבאה.

(ז) רש"י ד"ה בכפרים, בתוה"ד, והחלב לא גרסינן וכו'. כתב הערוך לנר (כריתות כא.), דלפי מה שפירש רש"י בד"ה וחלב, דבשומן של נבלה טהורה איירי, ניחא. דדווקא חלב דאסור באכילה אפילו בשחוטה טהורה נאמר בו "יעשה לכל מלאכה". אבל שומן דבטהורה שחוטה הותר באכילה, הרי הוא בחלב חיה דמריבין לה בזבחים (ע): מדכתיב "ואכל לא תאכלוהו" יצאה חיה שחלבה ובשרה מותר, והוא הדין נימא יצא שומן שמותר באכילה ושפיר אית ביה משום טומאה חמורה.

(ח) גמ', ואמר רבי שמעון מה טעם הואיל ויש בהן סימני טהרה. כתב בשו"ת דובב מישרים (חלק א סימן פט), דרבי שמעון לשיתנו לעיל (ו): דגמל במעי פרה אסור, ולדידיה איכא למימר דהסימנים גופייהו הם הגורמים היתר ואיסור, ומשום הכי אמרינן דכל שיש בו סימן טהרה בכלל אוכל הוא. אבל

רבנן דסברי דאף גמל במעי פרה שרי, ולדידהו מוכרח דאין הסימן גופיה סבת ההיתר, אלא הוי סימן להיתר, וכדכתב המהרי"ט (ח"א סימן נא). ועיין עוד בשו"ת חזון נחום (סימן נו אות ה).

דף י ע"ב

(ט) גמ' כגון ששחטו להתלמד בו. עיין בחכמת שלמה לשולחן ערוך (יור"ד סימן ג) דכתב, דמוכח מסוגיין כדברי הים של שלמה (פ"ב חולין ט"ג), דאף למאי דקיימא לן דלא בעינן כוונה לשחיטה, מכל מקום כל שמתכוון להדיא לא לשם שחיטה, לא הוי שחיטה.

(י) גמ', אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו. כתב רש"י בד"ה אלא לאו, דאיסורו חישובו בהדי שחיטה כהאי גוונא איכא בינייהו. מבואר מדבריו דלא סגי בהא דשחטו להתלמד, אלא בעינן נמי הא דאיסורו חישובו, אלא דאיסורו חישובו גרידא לא מהני, וכדכתב רש"י לעיל (עמוד א) ד"ה אלא אמר רבא. אמנם רבינו גרשום כתב, דהאי איסורו חישובו לא הוי כדלעיל, דהא דחינן דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו. אלא איסורו דאמרינן הכא היינו שחיטה שאינה עשויה לאכילה אלא להתלמד, דבהא פליגי רבנן ורבי אליעזר אי חשיבא מחשבה או לאו.

(יא) גמ', ממאי דלמא טעמא דרבי אליעזר התם דשאני עורב וכו'. העיר האור שמח (פ"י מטומאת אוכלין ה"ג), דלכאורה נראה דמאי דקאמר רבי אליעזר דם שחיטה לעולם מכשיר, אהכשר דעלמא קאי, וכשיטתו במכשירין (פ"ו מ"ז) דדם בהמה חיה ועופות אפילו טמאים מכשירים, ולא כנראה מסוגיין דרבי אליעזר ונימוס אגופיה דעורב קאי. וכתב, דמסתברא דטעות סופר נפלה בספרים, וצריך לגרוס "דלמא טעמא דנימוס התם דשאני עורב", וכוונת הגמ' דנימוס ורבי אליעזר לאו בהכשר עורב גופיה איירי, אלא בהא דדמו מכשיר לעלמא, דנימוס סבר דווקא דמו דעורב מכשיר הואיל ויש לו סימני טהרה. ואף מאי דאמרינן בסוף סוגיין דנקט שחטו להתלמד משום נימוס, צריך לגרוס דמשום רבי אליעזר נקטה, דלשיטתו דווקא היכא דשחטו לכל הפחות כדי להתלמד חשיב דם שחיטה, ומכשיר.

(יב) גמ', מאי טעם הואיל ויש בו סימני טהרה וכו'. לכאורה צריך עיון, מהא דגבי נבלת עוף טהור גופיה אמרינן לעיל (עמוד א) דאינה מטמאה בלא מחשבה, והכא אמרינן דלהאי טעמא אפילו שחטו במתעסק דהוי כנבלה אית ביה טומאה. ושמא אף הכא איירי דווקא בשווקים. (ח.ו.ו.).

(יג) תוס' ד"ה מאי איריא להתלמד, בתוה"ד, וכנחרו דמי ואף על גב דאז לא היה מכשיר. העיר בחידושי הגרי"ז, דמתעסק נמי שחיטה היא, דהא בחולין לא בעי כוונה לשחיטה, ובוודאי דדמו מכשיר. ומאי דאמרינן הכא "מאי איריא להתלמד אפילו מתעסק נמי" היינו משום דאיירי במחשבת אוכלין, ועלה אמרינן דאף בדליכא מחשבה כלל יש לטמאו משום סימני טהרה דידיה.

(יד) גמ', לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ. עיין בשו"ת דאינו רוצה שבט הלוי (חלק ב סימן קעד), דדן האם חיוב עריפה הוא רק היכא דאין רוצה לפדותו, או אף היכא דאין לו במה לפדותו.

(טו) גמ', רישא בהנאת דמיו. כתב רש"י בד"ה בהנאת דמיו, אם השכירה לאחרים. והרמב"ם (פ"ב מביכורים ה"ד) כתב, דאם מכרו דמיו אסורין. והראב"ד השיג עליו, הא פדיון פטר חמור לאו מן האיסורין שתופסין את דמיהם הם. ובתשובות הגרע"א (ח"א סימן קס) כתב, דאיסורי הנאה אינם תופסין את דמיהם משום דאין בכוחם להפקיע האיסור הנאה. אבל פדיון פטר חמור שמפקיע האיסור על ידי פדיון, שפיר איכא למימר דכיון שהפטר חמור אסור בהנאה, אף תופס את דמיו ואסורים בהנאה. והמחנה אפרים (בהגהותיו לרמב"ם) כתב, דרק למוכר עצמו אסרו משום קנס כי היכי דאסור בשאר איסורי הנאה למחליף עצמו. והרא"ש (סימן יא) כתב, דשרי לכתחילה למוכרו לדמים דבין שה לחמור, והאי הנאת דמיו דאמרינן, היינו למוכרו כנגד כולו לאותו שאינו יודע שהוא פטר חמור.



דאמר ברגיא מדרבנן קאמר, היינו דכיון דמדרבנן תיקנו ברגיא, לא הוי ליה לרב נחמן למסתם שיעוריה כדאורייתא. ועיין באות הבאה.

(ו) **גמ'**, אמר רבא הלכתא ברגיא. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות ו), כיון דאמר רבי טרפון דאיכא שיעורא דעין יפה, עין רעה ועין בינונית, מהיכי תיתי לרבא דליכא להני שיעורין ולעולם שיעורו ברגיא. וכתב, דמדברי הרמב"ן (בהלכותיו) וכן מדברי הרא"ש (סימן יב) נראה דלא גרסי כלל להאי דרבא. ומאי דמקשינן הלכתא אהלכתא, היינו אמאי דפסק רבי טרפון דאיכא שיעורא לעין יפה ועין רעה ועין בינונית.

(ז) **גמ'**, קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בבא לימלך וכו'. כתב רש"י בד"ה בא לימלך, דכשבא לימלך אמרינן ליה דיתן לכהן שה ברגיא דהוא תלתא זוזי, אבל בעושה מעצמו ונתן שה בת דנקא, לא כייפינן ליה ליתן יותר. וברמב"ם (פ"ב מביכורים ה"א י"ב) לא חילק, אלא כתב, דהני מילי כשהיו דמי החמור משלשה זוזים ומעלה, אבל בשה פחות אין פודין אותו אלא בשה או בשלשה זוזין. וכתב הכסף משנה, דשמא גירסא אחרת היתה לו. ועיין בבניאור הגר"א (יורה דעה סימן שכא סק"א), דהרמב"ם גרס "כאן בשה כאן בשוויו". וביאר, דבשה יכול לפדות אפילו בפטרוזא, אבל בבא לפדות בשוויו, אינו יכול לפדות בפחות מרגיא.

(ח) **רש"י ד"ה בעושה מעצמו**, ונותן בר דנקא לא כייפינן ליה טפי. העיר בחידושי הגרי"ז, מה שייך לכפותו ליתן יותר, הא כבר נפדה.

(ט) **גמ'**, אמר ריש לקיש מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו וכו'. כתב הבית יוסף (יורה דעה סימן שכא), דמשמע דדוקא באין לו שה יכול לפדותו בשאר מילי. אמנם הטור (שם) כתב, דכשם שפודהו בשה כן פודהו בכל מה שירצה, ומשמע דלכתחילה נמי יכול לפדותו בכל מילי. ובדברי חמודות (סימן יב אות כו) כתב, דלישנא דגמ' אינו מוכח, דפשיטא דאם יש לו שה יפדהו בשה, דאטו בשופטני עסקינן דישי לו שה שיכול לפדותו בכל שהוא, ויפדנו בשאר מילי בשוויו.

(י) **גמ'**, ואם אין לו שה לפדותו פודהו בשוויו. כתב האור שמח (פ"ב מביכורים ה"א), דאף דלענין פדיון פטר רחם יכול הכהן לומר לדידי שויא לי, וכדאיתא בקידושין (ח.). היינו משום דהוא זכות ממון דזיכתה התורה לכהן. אבל פדיון פטר חמור דאתי להפקיעו מידי איסור הנאה נלמאי דמסיק דכרבי יהודה אתיא, לא משכחת לה אלא באופן דאמרה תורה. ובסוף דבריו כתב עוד, דאף לרבי שמעון דשרי בהנאה קודם פדיונו, מכל מקום מהא דאם נתן הפטר חמור עצמו לכהן אמרינן לקמן (יב.) דמחויב הכהן לפדותו, חזינן דאיכא מצוה בפדיון גופיה ואינו רק זכות ממון לכהן, ומשום הכי אין לפדותו אלא כאופן המבואר בתורה.

(יא) **גמ'**, לא יהא חמור מן ההקדש. הקשה הטורי אבן (מגילה כג: ד"ה אדם מי קדיש), הא על כרחך חמור כח פדיון פטר חמור מן ההקדש, דהא בהקדש קיימא לן בקידושין (יא:), דהקדש שוה מנה שחיללו על פרוטה מחולל. ובפטר חמור כל דאינו פודהו בשוויו אינו פדוי. ותירץ, דמאי דמהני בהקדש לפדותו בפחות משוויו, היינו דווקא היכא דהמקדיש גופיה פודהו, וכדכתבו התוס' בתמורה (כו: ד"ה לא אמרו). ונלכאורה יש להעיר על דבריהם מלקמן (כה.) דמבואר דאף גבי פדיון פרה אדומה דעביד גובר שייכא הא דאמר שמואל. (ח.ו.א.). והיינו טעמא דכיון דהקדושה חלה על פיו קילא היא לגבי. אבל פטר חמור דקדושתו מרחם, אין פדיונו חל בפחות משוויו. והאור שמח (פ"ב מביכורים ה"א) כתב, דמאי דבהקדש מהני לפדותו בפחות משוויו היינו משום דליכא דין אונאה להקדש, אבל פטר חמור דהוא ממון של כהן, הא אית ביה אונאה ואינו יכול לפדותו פחות משוויו. ועיין באות הקודמת. והמנחת חינוך (מצוה כב אות ד) כתב, דאף גבי פטר חמור אי פדהו בפחות משוויו, בדיעבד הוי פדיון כדאמרינן בהקדש.

(יב) **גמ'**, שם. הקשה בקובץ ביאורים (אות א), היכי ילפינן פדיון פטר חמור מהקדש, הא בהקדש חלה הקדושה על פדיונו וההקדש נפק לחולין, אבל בפטר חמור דלא חלה כלל קדושה על הפדיון, מהיכי תיתי דיהני, ודווקא

(טז) **גמ'**, סיפא בהנאת גופו. כתב הרא"ש (סימן יא), דהנאת גופו היינו שעובד בו או גוזזו שערו כדי ליהנות הימנו. אבל סתם גזיזה שריא, דלא נאמר בו האיסור דלא תגזז. ועיין לעיל (ט:). אות טו.

(יז) **רש"י ד"ה לפיכך יופסד ממונו**. יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שלשים כדמפרש לקמן (יג.). כתב המנחת חינוך (מצוה כג אות ו), דמשמע דעל כורחו יכפוהו לעורפו. ותמה, אמאי אם רוצה עתה לפדותה כתיקונה לא נניח לו. והוסיף, דמדברי הרמב"ם והפוסקים נראה, דוודאי דיכול לפדותו, אלא דאם לא רצה לא לערוף ולא לפדות, כופין אותו לעורפו.

(יח) **גמ'**, לעולם רבי יהודה וכגון שאינו שוה אלא שקל. כתב החזון איש (בכורות סימן יז סק"ה), דלרבי שמעון אף דלית ליה רווחא דביני ביני, מכל מקום כיון דמותר בהנאה אית ביה שוה פרוטה, דהא יכול לעבוד בו. אמנם הוסיף, דלאחר שלשים יום, אין לו לעבוד בו ולהחמיץ המצוה.

(יט) **גמ'**, תפדה מיד. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות יד), היכי קתני דפודין אותו מיד, הא עד שלא עברו עליו שמונה ימים אכתי בכלל ספק נפל הוא ולא בר פדיון הוא. ואי נימא דהקרא איירי בידוע דכלו חודשיו, הוא הדין נימא דהקרא ד"ופדויו מבין חודש תפדה" בכלו לו חודשיו איירי, והיכא יליף מינה רבן שמעון בן גמליאל בשבת (קלח:). דכל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל. ובערוך השולחן (יורה דעה סימן שכא ס"ד) כתב, דהתורה סמכה אהא דרוב וולדות בני קיימא נינהו.

(כ) **גמ'**, תפדה מיד תפדה כל שהוא פשיטא. כתב החזון איש (בכורות סימן יז סק"ה), דאין כוונת הגמ' להקשות דפשיטא דהכי הוא, דהא דעת רבי אלעזר לקמן (יב:). דאינו פדוי מיד, וכן דעת רבי יוסי בר יהודה דאינו נפדה בכל שהוא. אלא כוונתה לאקשווי מאי סלקא דעתין למימר דאינו פודה מיד ואינו פודה בכל שהוא.

דף יא ע"א

(א) **גמ'**, ההוא בהשג יד כתיב. כתב רבינו גרשום, דאם אין לנודר ליתן שקל, פטור. וכתב בחידושי הגרי"ז, דמדברי רש"י בד"ה בהשג יד נראה, דדין הוא ב"עריך" דאינו בפחות משקל, אבל וודאי דאף אם לו השג יד דשקל, אינו נפטר מחיובו, ואם יתנו לו שקל מחויב ליתנו לכהן.

(ב) **גמ'**, אפילו פטרוזא בת דנקא. הרמב"ם (פ"ב מביכורים ה"א) כתב, אפילו בשה בת דינר. וכתב בבניאור הגר"א (יורה דעה סימן שכא סק"י), דדינר לאו דווקא דהא אמרינן בסוגיין דאפילו בדנקא. ועיין בדרך אמונה (פ"ב מביכורים ה"א) שכתב בשם ספר יפה תואר, דאף דנקא לאו דוקא. אמנם בראשית ביכורים נסתפק בדבר. וכן נסתפק אי נימא דדנקא לאו דווקא, אי מהני אפילו בפחות משה פרוטה. ועיין עוד במנחת חינוך (מצוה כב).

(ג) **גמ'**, רבי יהודה נשיאה הוי ליה פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון. העיר בהגהות העיב"ץ, דרבי יהודה נשיאה מעולם לא ראה לרבי טרפון דהוי קשיש מיניה טובא. וכתב, דצריך לומר דתרי רבי טרפון הוי. ובהגהות הגרי"א חבר כתב, דהיה רבי יהודה נשיאה קדמון בזמנו של רבי טרפון.

(ד) **גמ'**, שדריה לקמיה דרבי טרפון. כתב בבניאור הגר"א (יורה דעה סימן שכא סק"א) דמדברי הרמב"ם (פ"ב מביכורים ה"א) נראה דפירש הגמ' כפשוטה, דרבי יהודה נשיאה שלח הפטר חמור גופיה לרבי טרפון, משום שרצה לפדותו בשוויו, ועליה קאמר דעין יפה בסלע ועין רעה בשקל ובינונית ברגיא, דהיינו דבעין יפה יש לפדותו בשוויו רק אי שוה לכל הפחות סלע, אבל אי שוה פחות מסלע לא יפדנו בשוויו אלא בשה. ועיין באות ז. אמנם בפשוטו צריך לומר דשדר לשאלתו קמיה דרבי טרפון, כמה יהיה שוה הש[ה].

(ה) **גמ'**, אמר ליה הרי אמרו עין יפה וכו'. כתב המהרי"ט אלגאזי (אות ו), דרבי טרפון סבר כרבנן דדרשינן מ"תפדה" דאפילו כל שהוא, אלא דמדרבנן תיקנו עין יפה עין רעה ועין בינונית. ומאי דמקשינן "קשיא הלכתא אהלכתא", ולא אמרינן דרב נחמן דאמר בכל שהוא מדאורייתא איירי, ורבא



בשה יהני מגזירת התורה.

(יג) גמ', שם. הקשה החזון איש (סימן יז סק"ב), דבשלמא לרבי יהודה דפטר חמור אסור בהנאה, שפיר ילפינן מהקדש דמהני פדיון בשווי, אבל לרבי שמעון דליכא איסור הנאה אלא מצות נתינה לכהן גרידא, מנלן דמהני פדיון בשווי, הא לא שייך ביה לא יהיה חמור מן ההקדש. וכתב, דאפילו הכי קיימא לן דלא שייך שפדיון פטר חמור יהיה חמור מן ההקדש.

(יד) גמ', הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדיו. כתבו התוס' בד"ה הפודה, דהיינו כיון דלא כתיב ביה בעלים, ולא דמי לתרומה דאיבעיא לן בנדריים (לו): אי בעי דעת בעלים. וכתב המחנה אפרים (הלכות זכיה סימן ז), דכוונתם, דאין מצוות פדיון הפטר חמור מוטלת על הבעלים, ומשום הכי אין צריך לדעתן. וכתב החזון איש (סימן יז סק"ח), דמכל מקום "מצוה דידיה" היא ויכול לעכב עליו. והמהרי"ט אלגאזי (אות ז) כתב, דבשיטה מקובצת (מכתב יד) גרס בתוס' "דהתם כתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם שהם כמו הבעלים ולכך בעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, אבל הכא לא איתרבי שליח מכלל בעלים". ומבואר, דאין כוונת התוס' דהמצווה אינה מוטלת על הבעלים, אלא דאף דמוטלת עליהם, מכל מקום יכול כל אחד לפדותו מדין שליחות וזכיה. והוסיף, דכן מבואר מדברי הריטב"א בקידושין (כג): דכתב, דלרב הונא דאמר הכא דפדיונו פדיו, הוא הדין דפשיטא ליה דאף בתרומה לא בעינן דעת בעלים. ואי נימא דשאני פדיון פטר חמור דלאו בבעלים תליא, מאי פשיטותא איכא לתרומה. נוכח כתב המשנה למלך (פ"ד מתרומה ה"ב) בדעת הרמב"ם ועיין באות הבאה.

(טו) גמ', איבעיא להו פדיונו לפודה או פדיונו לבעלים. כתבו התוס' בבא קמא (סח): ד"ה הוא דאמר, דמדאיבעיא לן אי פדיונו לפודה או לבעלים, משמע דפודה אפילו שלא מדעת הבעלים, דאי מדעת הבעלים פשיטא דפדיונו לבעלים. והקשו מאי שנא מפדיון "כרם רבעי" דאינו יכול לפדות אלא מדעת הבעלים. ותירצו, דכיון דאסור בהנאה, הוי כהקדש שיכול כל אדם לפדותו, אלא דלא דמי לגמרי להקדש, דהא בהקדש פשיטא דפדיו לפודה, ואילו בפטר חמור מסקינן דפדיונו לבעלים. וכתב המהרי"ט אלגאזי (אות ז), דמדבריהם מבואר להדיא דמצוות פדיון פטר חמור לא תליא דווקא בבעלים. (טז) גמ', שם. הקשה בחידושי הגרי"ז, מה שייך לדמותו להקדש, הא בהקדש ענין הפדיון היינו "קניה מהקדש", ומשום הכי פדיונו לפודה, (ועיין שם שהביא כן מהגר"ח) אבל בפטר חמור דענין הפדיון הוא אפקועי איסורא, מהיכי תיתי שהפדיון יהיה לפדיו. וכתב, דשמא הא גופא בעינן למימר דמהקדש ילפינן לה דענין הפדיון הוא משום קנין. עוד הקשה דבהקדש איכא נתינת כסף דכתיב "ונתן הכסף וקם לו", אבל הכא מאי נתינת כסף איכא, הרי הכל שלו. ומשאר בצריך עיין.

(יז) גמ', או דלמא כיון דקני להו בביני ביני. הקשה השיטה מקובצת (הנדפס במזבח כפרה), הא אף בהקדש משכחת לה ביני ביני, דהא אמר שמואל דהקדש שוה מנה שחיללו על פרוטה מחולל. ותירץ, דדווקא בעלים יכול לחלל על שוה פרוטה, והכא דאחר פודה פודה דווקא בשווי, וליכא ביני ביני.

(יח) גמ', שם. לכאורה יש להעיר, דהא לעיל (ט: יז) אמרינן דאף לרבי יהודה דאסר פטר חמור בהנאה, מכל מקום המקדש בפטר חמור מקודשת משום דאיכא ביני ביני, ואיך שייך למימר דלאו ממונו הוא ודמי להקדש. (ח.ו.) ואולי יש לומר דהא דלעיל היינו דווקא להאי גיסא דאין קנוי לפודה.

(יט) גמ', הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים. כתב האבן האזל (פ"ב מגניבה ה"ג), דתשלומי הכפל הם על כל החמור ולא רק על השווי דביני וביני, דכיון דכל החמור יהיה שלו לאחר הפדיון, חשיב בעליו. [ולכאורה לדבריו אף אם אינו שוה טפי מן הפדיון, הכפל שלון]. אמנם המנחת חינוך (מצוה נד אות ט) כתב, דדוקא בגוונא דהפטר חמור שוה טפי מן הפדיון, אבל אם אינו שוה טפי, הרי לא גנב ממנו כלום, ואין הגנב חייב לשלם לו הכפל. [ולכאורה לדבריו הגנב ישלם הכפל לבעלים רק על ההפרש

בין ערך החמור לפדיון].

(כ) גמ', ואף על פי שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן. כתב השערי ישר (ש"א פ"ט), דאף דלענין קונמות כתב הרשב"א (הביאו הר"ן בנדריים (פה). ד"ה מהא שמעינן) דהאוסר פירותיו בקונם יכול כל אדם ליטלו הימנו ולא מהני מה שיכול להישאל עליהם, פטר חמור שאני משום דאף עתה באיסורו נתנה התורה אופן ליהנות ממנו דרך היתר. אבל קונמות הרי כל עוד שהוא באיסורו אין לו שום אופן ליהנות.

(כא) גמ', ותו לא מידי. עיין רש"י בסוכה (לו): ד"ה ותו לא מידי דפירש, דהיינו למימר דתו אין לדון בדבר זה. אמנם מרבינו גרשום (בסוגיין) נראה, דהאי "ותו לא מידי" היינו סיוע הראיה, דהא פטר חמור כהקדש דמי, וישלם קרן ותו לא מידי.

(כב) גמ', אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים. כתב התוס' בד"ה שהיו לו, דמאי דנקט עשרה לרבותא הוא. והמהרי"ט אלגאזי (אות ח) כתב, דלשיטת הרמב"ם (פ"ב מבכורות ה"ו) דתקפו כהן לספק בכור אין מוציאין מידו, בדווקא נקטו עשרה, דאי באחד הא אינו יכול לפטור עצמו בממונו של כהן, אבל השתא דאיירי בעשרה ספק פטרי חמורים דחייבים במעשר בפני עצמן, שפיר יכול לעשרן מיניה וביה.

(כג) גמ', דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו וכו'. הקשו התוס' בבבא מציעא (יז). ד"ה מפריש עליהם, מאי קמשמע לן רב נחמן, הא קתני להדיא דאף הספיקות נכנסים לדיר להתעשר. וליכא למימר דאתי לאשמועינן דמעשרן והן שלו, דהא נמי פשיטא, דכיון דמעשרן וודאי דשלו הן, דאם היו של כהן הרי לא היה מעשר עליהם, וליכא למימר דהא גופא אתי לאשמועינן דמעשר בהמה שלו הוא, דהא נמי מילתא דפשיטא הוא דממון בעלים הוא. [אמנם עיין בחידושי הריטב"א (בבא מציעא ז). דנקט דמעשר בהמה ממון שבט הכהונה הוא. ועיין במהרי"ט אלגאזי (אות ח) שהאריך, ועיין מה שכתבנו בחולין קלו: אות כו].

(כד) גמ', שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל. הקשה בשמן רוקח, אמאי לא נקט דאותו כהן ירשה מאמו הישראלית. ותירץ, דכיון דאמו היתה פטורה ממצות פדיון, תו לא אמרינן ביה דהוי כמופרש בידו דכהן וכבר זכה בהם.

(כה) גמ', וצריכא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא מפריש וקאי. פירש רש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה משום, דהטלה מופרש מהפטר חמור דכל אחד עומד לעצמו. והעיר הרש"י, דהא ניחא היכא דיש לכהן טלה, אבל אם אין לו טלה מאי איכא למימר. ומשום הכי ביאר, דהפטר חמור כבר מופרש ועומד לעצמו, ולא דמי לתרומה דכל דלא הפרישה מעורבת היא בטבל. והחזון איש (בכורות סימן יז סק"א) ביאר, דחייב הנתינה בפדיון פטר חמור אינו חל מחמת ההפרשה, אלא דמעיקרא מוטל עליו ליתן לכהן שה בעד הפטר חמור, ולא דמי לתרומה ומעשר דכל דין הנתינה מתחדש רק לאחר ההפרשה.

דף יא ע"ב

(כו) רש"י ד"ה ואתו אבי אמו כהן, רבותא קמשמע לן וכו'. כתב הצאנ קדשים, דגבי פטר חמור לא פירש רש"י האי רבותא, משום דדווקא גבי תרומה דהכהן גופיה נמי חייב להפריש, איכא רבותא בהא דאינו חייב ליתנו לכהן, דסלקא דעתין דיש לו ליתנו לכהן כי היכי דאבי אמו היה נותנה לכהן. אבל גבי פטר חמור דהכהן גופיה אינו מחויב בפדיון, לא הוי רבותא כולי האי. וכן כתב הרש"י.

(כז) גמ', אלא דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים. פירש רש"י בד"ה דאמרחינהו, דאיירי בישראל שהיה אריס בשדה דגוי. וכתב השיטה מקובצת (אות כד) בשם הרא"ש, דאי לישראל לא היה חלק בה, לא היה מירוחו מחייב, דאכתי מירוח גוי חשיב לה. אמנם בחידושי הריטב"א (קידושין מא:), כתב, דמירוח ישראל מחייב אפילו בתבואה של גוי.



לה) גמ', קמשמע לן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות ט), מאי אתי הא מתניתין לאשמועינן, הא פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן היא לקמן (יב): אי הפדיון חל מיד משעה שנפדה, או רק בשעת נתינתו לכהן חל הפדיון. וליכא למימר דאתי למיסתם כרבנן דאמרי דמשעת הפרשתו חל פדיונו, דהא הוי סתם ואחר כך מחלוקת ואין הלכה כסתם.

דף יב ע"א

א) מתני', ולא בכוי. פירש רש"י בד"ה כוי, דספק היה ספק בהמה הוא. ובפירושו רבינו גרשום כתב, דאיירי בכוי הבא מן התיש וצביה. וכן כתב רש"י ביומא (מט:): ד"ה ולא בכוי. והעיר המהרי"ט אלגאזי (אות יב), דאי בבא מן התיש והצביה, אמאי אמרינן במתניתין דרבי אליעזר אוסר בכוי מפני שהוא ספק, הא אף בוודאי כיוון דכולי עלמא מודו דחיישינן לזרע האם, ויש בו צד חיה, אינו יכול לפדות בו, דלרבי אליעזר כולו שה בעינן וכדאמרינן בחולין (פ.). ואף אי נימא כדכתבו התוס' בד"ה רבי אליעזר, דגרסינן במתניתין רבי אלעזר, מכל מקום מסתברא דבהא כולי עלמא מודו דלענין פדיון בעינן כולו שה. וכתב, דצריך לומר דמה שכתב רבינו גרשום "תיש הבא מן הצביה" לאו דווקא הוא, אלא איירי בצבי הבא על התישה, דבהא אף רבי אליעזר מודה דאין פודין משום שהוא ספק, דאי חיישינן לזרע האב הרי אין כולו שה ואינו ראוי לפדיון.

ב) מתני', נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו. ביאר החזון איש (סימן יז סק"ז), דמצוות פדיון פטר חמור אינו מקיים בעצם נתינת הפטר חמור גופיה, ואף דיכול לפדותו בשוויו, מכל מקום אינו יכול ליתנו בעצמו תמורת שוויו. אלא דיכול ליתנו לכהן מדעתו שיפדהו בעצמו, כשם שיכול ליתנו לישראל חברו שיפדהו.

ג) מתני', אין רשאי לקיימו. כתב רש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה אין לקיימו, אפילו שעה אחת. ועיין רמב"ם (פי"ב מביכורים ה"ד) שכתב, דאסור לכהן להשתמש בו עד שיפדנו, ולא כתב דאסור לקיימו.

ד) מתני', שם. כתב השיטה מקובצת (אות א), דאף לרבי שמעון דאמר פטר חמור מותר בהנאה אסור לקיימו, משום דכל שעה שאינו פודהו עובר עליו כישאל. נולכאורה צריך ביאור דהא לרבי שמעון דמותר בהנאה, כל מצות הפדיון הוא לקיים דין נתינה לכהן, ומשום הכי אמרינן לעיל (ט): דמספק אינו צריך אפילו להפריש, ואם כן מהיכי תיתי שיהיה מחויב הכהן לפדותו. ואולי יש לומר, דאחר שכבר נתחייב בפדיון, תו לא פקע מיניה החיוב, ודווקא בספק דלית ביה מצות נתינה ליכא אף מצוות פדיון. (ח.ו.) ועדיין צריך עיון.

ה) גמ', מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו. כתב רש"י בד"ה לכל השמות, דשה דפסח אינו בא עגל וחיה דהא כתיב מן הכבשים או מן העיזים, וכן כלאיים אין קריבים למזבח כדרשין משור וכשב פרט לכלאיים. אמנם התוס' בחולין (עח:): ד"ה זה בנה אב כתבו, דמאי דאמרינן אף כאן פרט לכל השמות הללו, לאו דווקא דמהאי גזירה שוה ילפינן לה, דהא עגל וחיה ממשמעותא נפקא [וכן כתב רש"י ביומא (מט:): ד"ה ולא בעגל]. וכן כלאיים לאו מגזירה שוה נפקא אלא מבנין אב דרבא, וכדאיתא בבבא קמא (עח:).

ו) גמ', אמר ליה רב אשי למר זוטרא מאי דעתך דיליף מפסח וכו'. הקשה השפת אמת, מאי קשיא ליה אמר זוטרא, אבריייתא דבן בג בג דיליף לה מפסח הוי ליה לאקשווי. ועוד הקשה, מאי משני מר זוטרא, "אם כן שה שה מאי אהני ליה", הא אהני למעט טריפה וכלאיים. וביאר, דרב אשי הקשה דכיוון דעל כרחק לאו לכל מילי ילפינן מפסח, מנלן דלבן פקועה ילפינן. ומר זוטרא השיב לו מדברי בן בג בג דאמר "פרט לכל השמות הללו", דמשמע דאתי למעט אף שחוטטה מהאי גזירה שוה, ואי בשחוטטה ממש הא לא בעי לפותא דפשיטא דלאו בכלל שה היא, ועל כרחק דלבן פקועה אתי. [אמנם

כתב תוס' ד"ה דמרחינהו ישראל, בסוה"ד, והכי קאמר מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים אחר שלקחן ישראל. עיין בשולחן ערוך (יורה דעה סימן שלא ס"ד) שכתב, דאיירי דווקא בלקחן אחר שנתלשו. ובביאור הגר"א (אות יא) ציין לתוס' דידן.

כט) גמ', קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעווי דינא בהדיה. כתב השפת אמת, דניחא לפירוש רש"י דבזמן המירווח היה ברשות הגוי, דכיון דבשעת חלות חיוב התרומה היתה אצל גוי דלאו ציית דינא, כבר התייאש מהן הכהן ותו הוי אצל הלוקח יאוש ושינוי רשות. אבל לפירוש תוס' בד"ה דמרחינהו, דאיירי דלאחר שמכרן לישראל מירחן ברשות הגוי, מהיכי תיתי שיפטר מן התרומה. ועיין בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"א מתרומות ה"א) שכתב, דמה שהגוי נפטר מתרומות ומעשרות אינו משום דלית במצוות, אלא הוי הפקעה בעיקר דין נתינה דינא חלה היכא דהתבואה ברשות הגוי, ומשום הכי שפיר אמרינן ביה קאתינא מכח גברא דלא מצית אישתעווי דינא בהדיה.

ל) גמ', אצל העובד כוכבים כפירותיו. כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה דמאי פ"ג מ"ד), דהרי הם כפירותיו ופטורין מן המעשר. ועיין עוד בדברי הרמב"ם (פי"א ממעשר הט"ו) שכתב, דאם הפקידן לאחר גמר מלאכה חייב להפריש שמא לא החליפן הגוי, ואם היו חולין מתוקנים, אינו צריך להפריש דהא אף אם הגוי החליפן, הא תבואת גוי פטורה מן המעשר. אמנם הראב"ד (שם בהשגות) כתב, דהרי הם כפירות הגוי דחייב לעשרן מדרבנן. וכתב בתוס' הגרע"א (דמאי פ"ג מ"ד), דמסוגיין מוכח כדברי הראב"ד, דהא אמר רבי אלעזר דלהפריש כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי ליתנן לכהן, דתנא קמא סבר דוודאי אחלפינהו ובעי ליתנן לכהן.

לא) גמ', תנא קמא סבר וודאי חלפינהו. כתב השפת אמת, דאף דאמרינן וודאי חלפינהו, לאו למימרא דבתורת וודאי הוא ואפשר להפריש מהן על וודאי טבל, דהא אכתי יש לומר דלא החליף. אלא דווקא לענין מה שמחויב אף ליתן לכהן.

לב) גמ', מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור. כתב בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"א מתרומות ה"א), דלכאורה נראה דהשתא הדינן ממאי דאמרינן קאתינא מכח מאן דלא מצית לאשתועי בהדיה, דהא להאי סברא מאי שנא תרומה גדולה מתרומת מעשר. והעיר, דברמב"ם (שם) מבואר דאית ליה לתרי טעמי. וביאר, דאף למסקנא עיקר טעמא דאינו נותן לכהן הוא משום דאתי מכח הגוי דפטור, ואתי קרא לגלויי, דדווקא בתרומת מעשר איכא מיעוטא בעיקר דין הנתינה משום הגוי, ולהכי אין לחייב אף לישראל הבא מכוחו, אבל תרומה גדולה אין בעלות הגוי מפקיעה בעיקר דין הנתינה, ולהכי כשבא לרשות ישראל, שפיר הדר עליה חיובא. ואמנם בספר הישר לרבינו תם (סימן תקעח) כתב, דלמסקנא דסוגיין נדחה הטעם "דאתינא מכח מאן דלא מצי לאשתועי דינא בהדיה", והפטור מתרומת מעשר, מגזירת הכתוב.

לג) גמ', טבלים שאתה לוקח מן הגוי אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן. כתב הרמב"ם (פ"א מתרומות ה"א), דאף במעשר ראשון מפריש ואינו נותנו לגוי. ובדרך אמונה (שם), בציון ההלכה אות רסה) ביאר בשם הגרי"ש אלישיב, דלענין מעשר ראשון דעיקרו הוא חולין דניתן כשכר ללווים חלף עבודתם, פשיטא דיכול לומר "קאתינא מכח מאן דלא מצי לאשתעווי דינא בהדיה". ודווקא בתרומת מעשר שהיא קודש בעינן קרא דיכול לומר לו כן. ועיין בפרישה (סימן שלא) דדן לענין מעשר שני ומעשר עני.

לד) [תוס' ד"ה הא חלפינהו, בתוה"ד, מכל מקום חייב משום גזירת בעלי כיסין. צריך לומר דדבריהן הכא למאי דהדרו בהו בתוס' ד"ה דגנך ממאי דביארו דלמאן דאית ליה גזירת בעלי כיסין, יש לחייבו אפילו בלוקח מגוי, ולא חיישינן להא "דאתי מכח מאן דלא מצי לאשתעווי דינא בהדיה". (ש.א.ג.)].



לא קמבעיא ליה, דדווקא בגוונא דפודה בשה דמהני מדין התורה, בעינן שלאחר הפדיון יהיה מותר לכל דבריו, וכמו שנתבאר באות הקודמת.

דף יב ע"ב

(יד גמ', איבעיא להו מהו לפדות בבהמת שביעית. עיין לקמן אות טו, אי נתפסת הקדושת שביעית בפטר חמור אי לאו.

(טו גמ', לאכלה קרינן ביה או דלמא וכו'. ביאר הקהילות יעקב (סימן יג), דספק הגמ' האם מאי דדרשינן "לאכלה ולא לסחורה" אתי למיעוטי כל היכא דעושה בו סחורה, אף היכא דליכא ביטול ל"לאכלה". או דעיקר קפידת התורה הוא על ביטול ה"לאכלה", וכל היכא דאכתי שייך בו "לאכלה", ליכא איסורא.

(טז רש"י ד"ה ודאי לא תיבעי לך, בסוה"ד, ונמצא זה קונה חמור בדמי שביעית. הקשה בחידושי הגרי"ז, דלכאורה טעם האיסור משום ד"פורע חובו מדמי שביעית", ואמאי הוצרך לפרש דהוי "כקונה" חמור בדמי שביעית. עוד הקשה על סיום דברי רש"י "שאינו ראוי לאכילה", דהא אפילו אי היה ראוי לאכילה היה אסור לפדותו, כיון דהקדושת שביעית לא נתפסת על הפטר חמור, ונמצא עושה סחורה בפירות שביעית. ועיין לקמן אות כא.

(יז תוס' ד"ה ודאי לא תיבעי לך, משמע שאסור לקנות בהמה טמאה כגון פטר חמור בפירות שביעית. כתב הקרני ראם, דדקדקו לכתוב "כגון פטר חמור", משום דבשאר בהמה מתניתין מפורשת היא בשביעית (פ"ח מ"ח), אבל בפטר חמור איכא רבותא, דהא לאו קנין הוא אלא רק היתר הנאה על ידי פדיון.

(יח בא"ד, ובהמה למלאכה הוי הנאתו וביעורו שוה. העיר הרש"ש, הא סתם מלאכת החמור למשא, ובמשא הנאתו היא רק בהגיעו למחוז חפצו, ואילו הביעור הוא בכל רגע ורגע שמשאו על גבו. נולכאורה יש לומר דכל פסיעה ופסיעה המקרבת אותו למחוז חפצו, אית בה הנאה].

(יט בא"ד, שם. והשפת אמת תירץ, דדוקא לענין הנאה מדבר הקדוש בקדושת שביעית אמרינן דשרי אף דבר שהנאתו וביעורו שוה, אבל בקונה דבר שאינו עומד לאכילה בעומד לאכילה, הא איכא ביה משום סחורה וכדכתב רש"י בד"ה ודאי.

(כ גמ', תא שמע דאמר רב חסדא. מדברי רבינו גרשום (בד"ה ואמר רב חסדא) נראה, דהנך מימרות דרב חסדא ברייתות נינהו. ושפיר פשטינן מיניהו לספקין.

(כא גמ', אבל פודין בו את הספק. כתב החזון איש (שביעית סימן יג סקי"ג), דלכאורה הא דשרי, היינו דווקא באומר דאינו מחלל הבהמה על הבכור, דאם יחללו על הבכור, הבכור יתקדש בקדושת שביעית, דהרי קיימא לן דפרי שני מתחלל בין דרך מקח ובין דרך חילול. אמנם כתב, דשמא אינו חשיב כלל בעלים לחללו, דהא קודם החילול הבכור אינו שלו, וכשהפטר חמור שלו הבהמה אינה שלו.

(כב גמ', פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה. פירש רש"י בד"ה לשריפה, דאי מחייבה בבכור הא סלקי אימורים לגבוה. והקשה הרש"ש, הא אכילת גבוה נמי שמיא אכילה, וכדאמרינן בזבחים (יג). וביאר, דאף דמיקרי אכילה, מכל מקום לא הוי אכילת אדם אלא אכילת מזבח, ובקרא כתיב "לכם לאכלה".

(כג גמ', שם. הקשה המהרי"ט אלגאזי (בהלכות חלה אות ב, יג), דאף אי נימא דלאכלה הנאמר בשביעית מצוות עשה היא, אכתי מאי אולמיה עשה דשביעית על עשה דבכור. ועיין במרומי שדה דכתב, דפירות שביעית הפקר נינהו אלא דהתורה זיכתה לבעלים לאכלם, ושפיר איכא למימר דהתורה זיכתה לו רק לאכילה, אבל היכא דאם יזכה בו יתחייב בשריפתו, התורה לא זיכתה לו. וכן כתב בקובץ שיעורים (ח"ב סימן טז).

(כד גמ', מיתבי האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב וכו'. הקשה המהרי"ט אלגאזי (הלכות חלה אות ב, יד), מאי קשיא מחלה, הא

כבר כתבו התוס' בחולין (עח): ד"ה זה בנה אב, דהאי פרט לכל השמות לאו דווקא הוא].

(ז רש"י ד"ה או דלמא, בסוה"ד, כי יולד פרט ליוצא דופן. אמנם התוס' בחולין (עד): ד"ה דגמר הקשו, דאי הכי אמאי לרבי מאיר פודין בו. ומשום הכי ביארו דמשום שחוטה פוסל בו, ולרבי מאיר דבן פקועה טעון שחיטה, שפיר כשר לקרבן. ועיין בחידושי הרמב"ן (חולין עד): שכתב, דמאי דאמרינן לרבי מאיר לא תיבעי לך, היינו למאי דסלקא דעתין התם, אבל למסקנת הסוגיא אף לרבי מאיר אין פודין בו.

(ח רש"י ד"ה שה מאי אהני ליה, ומסתברא למעוטי בן פקועה דכשחוט דמי. עיין במהרורא בתרא למהרש"א (חולין עד): דביאר, דאף דכתב רש"י בד"ה או דלמא, דבן פקועה משום יוצא דופן ממעטינן לה, מכל מקום כתב הכא מסתברא למעוטי משום דכשחוט דמי, היינו להכריע אמאי עדיף טפי למעטו ממיעוטא דשה ולא לרבותו מריבוי דתפדה.

(ט גמ', מהו לפדות בנדמה. הקשו התוס' ביומא (מט): ד"ה שאני התם, מאי קמבעיא ליה בנדמה, הא כל מאי דממעטינן כלאיים מבנין אב הוא ולאו מגזירה שוה [עיין לעיל אות ה]. ותימצו, דכי היכי דבכלאיים אף דהוי ליה לרביי מ"תפדה" ממעטינן ליה מבנין אב, הוא הדין איכא למעוטי נדמה מגזירה שוה, אף דיש לרבותו מ"תפדה". ובמרומי שדה כתב, דמדאורייתא פשיטא ליה דפודין, ומדרבנן הוא דקמבעיא ליה, דלמא כיון דדומה לכלאיים אין פודין בו. נולכאורה כן משמעות הגמ' דאמרינן "איזהו דמי לכלאיים דשווייה רבנן ככלאיים". אמנם למסקנת הגמ' דהאי ברייתא אמעשר קאי, דילפינן לה "תחת תחת" מקדשים, מדאורייתא הוא. (ח.ו.י.).

(י גמ', לא לעולם למעשר. כתב הרמב"ם (פי"ב מביכורים ה"ט) דאין פודין בנדמה ואם פדה פדוי. וביאר המרומי שדה, דאף דבסוגיין לא איפשיט, מכל מקום לא אמרינן ביה דספיקא דאיסורא לחומרא, משום דמדאורייתא וודאי דפודין בנדמה (וכמו שנתבאר באות הקודמת) הוי ספק דרבנן. וכן כתב החזון איש (סימן יז סקי"ב). ובישועות מלכו (על הרמב"ם שם) כתב, דהיינו טעמא דבדיעבד פדוי משום דלא גרע מפודהו בשווי, כדן הקדש שוה מנה שחיללו על פרוטה דהוי חילול. אמנם עיין בחזון איש (סימן יז סק"ה) דכתב, דבפדיון פטר חמור לא אמרינן דבדיעבד חילל אף בפחות משווי. [ועיין לעיל (יא). אות י מה שהובא מדברי האור שמח].

(יא גמ' קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר. פירש רש"י בד"ה קמשמע לך, דכי היכי דבדקדשים אינו קרב למזבח דמום קבוע הוא, במעשר נמי לא קדוש. והקשה הרש"ש, הא אפילו בעל מום גמור רבי רחמנא במעשר. והשפת אמת כתב, דבכל הקדשים פסול נדמה אף בגוונא דיש בו מקצת סימנים, דדווקא גבי בכור גלי רחמנא דסגי במקצת סימנים, ולהכי אמרינן דלענין מעשר אף דאיכא למידרש "העברה העברה" מבכור, לא ילפינן לה אלא ילפינן "תחת תחת" משאר קדשים. [ודבריו יתבאר על פי דברי התוס' בד"ה קא משמע לך, דביארו דעיקר מאי דכתיב בבכור מיעוטא דנדמה, היינו לחדש הדין דדומה במקצת סימנים לאמו קדוש בבכורה].

(יב גמ', כיוון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור. הקשה בנמוקי הגרי"ב, מה שייך הכא "אין איסור חל על איסור", הא השה דפדיון אינו אסור, ומה שאסור כבר בגיזה ועבודה היינו משום פסולי המוקדשין. וביאר, דבאמת לאו משום "אין איסור חל על איסור" אתינן עלה, אלא דכיון שאמרה תורה לפדות הפטר חמור דאסור בהנאה בשה, בעינן שה שיהיה מותר לגמרי. וכעין זה ביאר באבי עזרי (פי"ב מביכורים ה"ט). ועיין באות הבאה. ובראשית ביכורים כתב, דהגמ' סברה להאי גיסא, דכשפודין הפטר חמור בשה חייל האיסור הנאה דהחמור על השה ומיד פקע, ושפיר שייך ביה אין איסור חל על איסור.

(יג גמ', מה צבי ואיל אין פודין. הקשה הטורי אבן (בהקדמת ספרו), הא אכתי איכא למיבעיא האם יכול לפדות בשוין, דהא בצבי ואייל שפיר פודין בשוין. ועיין בנמוקי הגרי"ב שכתב, דבשווי וודאי דיכול לפדות והא מעולם



הדרך היומיומית

מסכת בכורות דף יב - דף יג

כט השו"ן - א כסלו התשע"ב

ליתנו לכהן, אבל כל היכא דאינו חייב ליתנו לכהן, בהפרשה גרידא יצא מידי קדושתו, וכי היכי דחזינן בכהן שירש פטר חמור מאבי אמו ישראל, דמפרישו והרי הוא לעצמו.

לג) גמ', ופדיון פטר חמור לאלתר. העיר המנחת חינוך (ריש מצוה כב), לדברי המהרי"ט אלגאזי (לעיל אות ל), דכל שאינו בעריפה אינו בפדיון, היכי פדינן פטר חמור לאלתר ומשמע דשרי בהנאה, הא שמא נפל הוא ואינו בר עריפה ואף אינו בר פדיון. ועיין בשמן רוקח מה שכתב בזה.

לד) רש"י ד"ה הערכין בשעתן, שאם היה מבן חודש עד חמש שנים בשעה שאמר וכו'. כתב הרש"ש, דטעות סופר נפלה בספרים, ויש לגרוס "בשעה שאמר אחר עליו ערכו עלי", דאילו קטן אינו יכול להעריך.

לה) גמ', אמר רב נחמן לומר שאם פדאו פדוי. כתב השיטה מקובצת (אות ה), דשפיר אתי אף לרבנן דלא הקישו פדיון פטר חמור לפדיון הבן, דלענין המצוה לפדותו בן שלושים יום שפיר גמרינן מפדיון הבן. וביאר המהרי"ט אלגאזי (אות יד), דרב נחמן סבר, דאף לרבי אלעזר בדיעבד פודהו אף קודם שלושים יום, דלהכי אתי ריבויא ד"תפדה תפדה" וכדלעיל (י). והחזון איש (סימן יז סק"ט) כתב, דאף בלאו ריבויא דתפדה סבר כן, משום דשאני פדיון פטר חמור דלאפקועי איסורא אתיא, ושפיר שייך אף קודם שלושים.

דף יג ע"א

א) גמ', רב ששת אמר לומר דאינו עובר עליו. כתב השיטה מקובצת (אות א), דמדאמר רב ששת דמצוותו לאלתר, על כרחך דלא הקישו לבכור אדם, ומאי דאמר דלאחר שלושים יום עובר עליו, מדרבנן בעלמא הוא. ועיין עוד בחזון איש (סימן יז סק"ט) שהאר"י בענין זה. והמהרי"ט אלגאזי (אות יד) כתב, דרב ששת סבר דאף לרבי אליעזר דהקיש לבכור אדם, מכל מקום כיון דכתיב "תפדה תפדה" לרבות אתי, דאף לכתחילה מצוותו לאלתר.

ב) גמ', או עובר עליו מיבעיא ליה. עיין בשו"ת תרומת הדרשן (סימן רסט) שכתב, דמבואר בסוגיין, דאף גבי פדיון הבן אין להשהות טפי מזמנו.

ג) גמ', אלא אמר רבא לא קשיא הא רבי אליעזר דמקשי וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות ב), דרבא לא סבר כרב נחמן דאמר מצוה להשהותו, דאי כרב נחמן הא אתיא האי ברייתא בפשיטות, דמאי דתני מצותו כל שלושים יום היינו דמצווה להשהותו עד שלושים יום, אלא סבר דלרבנן דלא הקישו לבכור אדם פודהו מיד, ולרבי אליעזר דהקישו לבכור אדם אין פודהו אלא לאחר שלושים יום. ועיין באות הבאה. וכתב המהרי"ט אלגאזי (אות יד), דכן נראה דפירש הרא"ש (בסימן טז). דהא כתב, דהלכתא דפדיון פטר חמור לאלתר ואם שהה אינו עובר עליו.

ד) רש"י ד"ה אלא אמר רבא, בתוה"ד, ואפילו הכי כרב נחמן לא מתריצנא וכו'. בשיטה מקובצת (אות ב), גרס בדברי רש"י "לא כרב נחמן מתרצא אלא כרב ששת". והעיר, אמאי לא פירש כפשוטו דרבא שינויא באפי נפשיה אתי למימר, דלרבנן לא מקישינן כלל לבכור אדם, ויכול לפדותו לכתחילה לאלתר ואף לאחר שלושים יום אינו עובר עליו, והנך ברייתות דאמרינן דיש מצוה בשלושים יום, כרבי אליעזר אתו דמקיש לבכור אדם.

ה) מתני', עורפו מאחוריו וקוברו. עיין לעיל (ט: אות כה) שהתבאר דאיסור ההנאה שנאמר לאחר הפדיון אינו משום האיסור הנאה דיש לבכור קודם הפדיון [ואליבא דרבי יהודה], אלא איסור חדש הוא הנלמד מעגלה ערופה.

ו) מתני', מצות הפדיה קודמת למצוות עריפה. כתב הרמב"ם (פי"ב מביכורים ה"א), דאם אינו רוצה לפדותו, מצוות עשה שיערפנו. והשיג עליו הראב"ד, דאף דקתני במתניתין "מצוות עריפה", אגב מצוות פדיה קתני, אבל וודאי דהעריפה אינה מצוה אלא עבירה בידו ומזיק ממונו של כהן. וכתב החזון איש (סימן יז סק"ד), דוודאי אף לדברי הרמב"ם אין מצות העריפה מצוה חיובית אלא מצוה קיומית דהרי מוטב שיפדנו, אלא דאם רוצה להפטר בלא פדיה מצוה עליו לעורפו. והראב"ד סבר דאינה מצוה כלל, אלא שהוא אופן שנתנה תורה להפטר ממצות הפדיה. ועיין בדרך אמונה (בביאור הלכה שם)

כיוון דמדאורייתא אין לה שיעור, יכול להפריש כל שהוא, דכל שאינו כזית אינו מצווה עליו ב"לאכלה ולא לסחורה". נועיין שם שהאר"י לדון, אי אליבא דרבי יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה, הוא הדין לענין מצות עשה, דאף בחצי שיעור יש לו קיום מצוה].

כה) תוס' ד"ה כיון דאילו, ואף על גב דיכול להפריש מעיסה אחרת. העיר הרש"ש, הא הוי מן הישן על החדש. וכתב, דשמא אולי לתירוץ שכתבו התוס' במנחות (ע) בד"ה תנא, דבחלה אזלינן בתר העיסות ויכול להפריש אף משני מינים דהם כלאיים זה בזה, ונימא דהוא הדין מישן על החדש. אמנם כתב, דטפי נראה דכוונת התוס' דיכול להפריש מעיסת חוץ לארץ דאינה חייבת בשביעית, אבל חייבת בחלה מדאורייתא.

כו) גמ', זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים. פירש רש"י בד"ה נחשדו, דחשדינן דעובדים בהם בלא פדיון. לכאורה דבריו הם רק אליבא דרבי יהודה דפטר חמור אסור בהנאה קודם פדיון. אמנם ברבינו גרשום כתב, דחשדינן דלא יפדו אותם. נועיין לעיל אות ד שנתבאר דאף לרבי שמעון בעינן פדיון על ידי הכהן].

כז) גמ', שם. הקשה הראשית ביכורים, אמאי נחשדו, הא השה דפדיון נמי דידהו ומותר בהנאה ומה הפסד יש להם בפדיון. ועיין שם שכתב לחדש דהכהן אינו יכול לפדותו אלא בשה, ומשום הכי חיישינן. ועיין שם במה שהאר"י.

כח) מתני', שאין כאן לכהן כלום. כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה), דמכל מקום נבלת השה שייכת לכהן.

כט) מתני', מת פטר חמור רבי אליעזר אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות יג), אמאי תני לפלוגתיהו גם גבי מת פדיון הפטר חמור, וגם גבי מת הפטר חמור גופיה, הא מתלי תלי בהדדי. ותירץ, דאי לאו דתני סיפא, הוי אמינא דאף דסבירא ליה לרבי אליעזר דעד שלא בא ליד כהן לא הוי פדיון, מכל מקום משבא ליד לכהן הוי פדיון למפרע, ואפילו אם מת הפטר חמור. ולהכי קמשמע לן סיפא דלרבי אליעזר בשעת הפדיה לא יחול הפדיון, אלא כשיגיע ליד הכהן.

ל) מתני', שם. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות יב), אמאי לא מהני פדיון לאחר מיתה, הא כי היכי דשה שחוט נמי חשיב שה אי לאו דילפינן בגזירה שוה מפסח, הוא הדין פטר חמור לאחר מיתה חשיב פטר חמור. ותירץ, דכיון דכתיב "ואם לא תפדה וערפתו" בעינן שיהיה ראוי לעריפה וכל דאינו בעריפה אינו בפדיון, ופטר חמור לאחר שמת אינו בר עריפה. וכן איתא להדיא במכילתא (שמות יג, יג).

לא) גמ', מאי טעמא דרבי אליעזר דכתיב אך פדה תפדה. כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה), דחכמים דפליגי וסברי דאינו חייב באחריותו, סברי דלפדיה הוקש ולא לדבר אחר. והעיר התוס' יו"ט (שם), דאי לא הוקש לחיוב אחריותו, למאי הוקש הא פדיה כתיב בה להדיא, ודווקא אליבא דרבי אליעזר אמרינן דלפדיה הוקש דחייב באחריותו, ולא לדבר אחר להתירו בהנאה. ומשום הכי ביאר, דחכמים סברי דלא דרשינן להאי היקשא. והרש"ש כתב, דאף לחכמים בעינן האי היקשא, לפטור כהנים ולויים מפדיון פטר חמור וכדלעיל (ד), והיינו דאמרינן "לפדיה הקשתיו" דהוקש רק לענין עיקר חיוב הפדיה דמוטל רק על מי שמוטל חיוב פדיית האדם. וכן למאי דאמרינן התם (עמוד ב) דהפדיון במדבר היה גם בשה, דילפינן מבכור אדם דמה בכור אדם לא חילקת בין דורות לשעה, כך בכור בהמה טמאה לא חילקת בין דורות לשעה. [וכן איכא למימר דאתי למימר דילפינן מהאי היקשא לענין זמן הפדיון, וכדלהלן (בסוף סוגיין)].

לב) גמ', מודה רבי אליעזר בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו וכו'. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות יג), הא כיון דסבירא ליה לרבי אליעזר דעד שלא הגיע הפדיון ליד כהן לא הוי פדיון, מה יהני דיפריש הישראל שה מספק וישאירנו בביתו, הא כל שלא הגיע ליד כהן לא חל פדיונו. ותירץ, דאף לרבי אליעזר דבעינן שיבוא ליד כהן, הני מילי היכא דמצד הדין מחויב



מבואר להדיא דיש חצר לגוי.

(טו) **תוס' ד"ה מיד עמיתך**, ואם תאמר דלמא הא מיד עובד כוכבים בשטר ובחזקה. כתב החק נתן, דאף דכתבו **התוס' בד"ה מה אחוזה** דלא מסתברא שיועיל שטר בגוי, היינו למאי דדרשינן מיד עמיתך במשיכה הא מיד גוי בכסף, אבל למאי דסלקא דעתין דלא מרבינן כסף מהאי דרשא, שפיר איכא למימר דקאי על שטר או חזקה.

דף יג ע"ב

(טז) **גמ', ואי אתה מחזיר אונאה לנכרי**. כתב הרש"ש, דמהא דלא אמרו דנכרי אין אתה מוזהר בהונאתו, משמע דלכתחילה אסור להונות אף גוי, כשם שאסור לגנוב דעתו וכמבואר בחולין (צד). ותמה על סתימת השולחן ערוך (יורה דעה סימן רכז סכ"ו) דאין אונאה לגוי. ועיין בשולחן ערוך הגר"ז (חושן משפט הלכות אונאה סימן יא) שכתב להדיא דאיסורא איכא אף בגוי.

(יז) **גמ', חד בכנעני וחד בהקדש וצריכי**. כתב הלחם משנה (פי"ג ממכירה ה"ז), דמדכתיב "עמיתך" ילפינן למעט גוי, ומדכתיב "אחיו" ילפינן למעט הקדש וכמבואר בבבא מציעא (נו). והוסיף, דהאי צריכותא דווקא אמרינן אי סבר לה כריש לקיש אמר לה, אבל לרבי יוחנן דדרש מ"עמיתך" דלעמיתך בכסף ולגוי במשיכה, על כרחך דמעט אונאת גוי מדכתיב "אחיו", ולא סבירא ליה האי צריכותא. והעיר על הרמב"ם (שם) דמעט אונאת הקדש מדכתיב "עמיתך".

(יח) **גמ', אבל הקדש יש לו אונאה**. הקשה השיטה מקובצת (אות ב), הא קיימא לן דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל. וביאר, דהוי אמינא דהיינו במתכוין לחללו, אבל בטעות שפיר איכא אונאה. נולכאורה קושייתו צריכה ביאור, דשפיר איכא למימר דהא דאמרינן דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, היינו דווקא לבתר דגלי קרא דאין אונאה בהקדש. (ח.ו.י.).

(יט) **גמ', הניחא למאן דאמר גזילו אסור וכו' בחידושי הגרע"א** (על השולחן ערוך חו"מ סימן שנט) הקשה מהכא על שיטת הכסף משנה (פ"א מגזילה ה"ב) דגזול גוי אינו אסור מדאורייתא, אלא מדרבנן.

(כ) **גמ', אלא למאן דאמר מותר אונאה לא כל שכן**. העיר הרש"ש, דאונאה גרעא משום דלא ידיע ומחיל, וכדאמרינן בבבא מציעא (סא). דליכא למילף לאו בגזול מלאו באונאה, משום דלא ידע ומחיל. נולכאורה יש לומר דהתם איירי בישראל, אבל בגוי דאפילו בפחות משהו פרוטה לא מחיל וכדכתבו התוס' בעבודה זרה (עא). ד"ה בן נח, ליכא נפקותא בין גזל לאונאה, דנימא דמשם הכי אף בגזול דידע לא מחיל. אמנם ברש"י (שם) ד"ה בן נח מבואר דלא סבירא ליה האי טעמא.

(כא) **גמ', כגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל**. כתב הקצות החושן (סימן קצח סק"ג), דמסוגיין מוכח כדפסק הרמ"א (שם ס"ה), דאם התנו ביניהם שיקנו בכסף שפיר מהני, דהא חזינן הכא דיכול להתנות לדון בדיני ישראל. אמנם הש"ך (שם סק"י) הביא מדברי הריטב"א (קידושין כה): דלא מהני להתנות. וכתב החזון איש (סימן יח סק"ה), דמאי דמהני הכא היינו משום דמוחל זכותו כל היכא דבדיני ישראל הרי הוא שייך לישראל. ועיין שם שהאריך.

(כב) **תוס' ד"ה הכי קאמר, בתוה"ד**, והא איכא מי שפרע. כתב המים קדושים, דלא קשיא מידי, דאי משום מי שפרע הרי אם הגוי מתרצה בביטול המקח, שפיר יכול הישראל לחזור בו, ואינו צריך להוליכו לים המלח. אבל השתא דקנהו במשיכה הא כבר דידיה ניהו ודינו כעבודה זרה ביד ישראל שצריך להוליכה לים המלח. ועיין חידושי הגר"ז.

(כג) **גמ', אמר אביי רישא משום דאיכא מקח טעות**. כתב הרש"ש, דהשתא הדר ממאי דקאמר מעיקרא "הכי קאמר אף על פי שנתן מעות", ובאמת איכא למימר דבעינן תרווייהו. והא דלא קאמר "אלא אמר אביי", היינו משום דלא נזכר בה שם אמורא, וכדכתבו התוס' בכמה דוכתי.

(כד) **גמ', ורישא הכי קאמר אם לא נתן ולא משך**. העיר החק נתן, הא כיון

שכתב, דאף לדברי הראב"ד אם אין לו שוה או אין לו שווי, וודאי דמצוה עליו לעורפו, ותמיהת הראב"ד על מה שכתב הרמב"ם "דשני מצוות עשה הן אלא דהפדיה קודמת לעריפה".

(ז) **מתני', מצות יעידה קודמת למצות פדיה**. כתב הרמב"ם (ספר המצוות עשין רלד) והסמ"ג (עשין פה), דמצות פדיה היא מצות עשה מן התורה. ועיין במהרי"ט אלגאזי (אות טו) שהביא מתוס' חיצוניות שכתבו דאין כלל מצוה בפדיון, דהא נפדית בעל כורחו של אדון. ותמה עליו, דהא וודאי דמצות עשה היא, דהא דרשינן בקידושין (יג): דאף האדון מסייע בפדיונה, במה שמגרע שכר השנים שעבדה, ואף דנפדית בעל כורחו, הרי הוא כשאר מצות עשה דכופין אותו.

פרק הלוקח עובר פרתו

(ח) **גמ', ישראל שנתן מעות לעובד כוכבים בהמתו בדיניהם**. כתב רש"י בד"ה בדיניהם, דבדיניהן דיינינן להו. אמנם התוס' בבא בתרא (נד:) ד"ה וישראל לא קנה כתבו, דאיירי בדאמר לו להדיא בדיניהן, אבל בלאו הכי אין בדעתו לקנות עד שימשוך, וכדרך שקונה מישראל חבירו.

(ט) **רש"י ד"ה בבהמתו**, בעדרו. כתב הרש"ש, דכוונת רש"י, דהבהמה היתה בעדרו ואכתי לא משכה.

(י) **תוס' ד"ה קנה וחייבת בכורה, בתוה"ד**, דלא תימא קנה מספק או מדרבנן. הקשה המהרי"ט אלגאזי (אות טז), מה שייך לומר דקנה מספק, הא כיון דספיקא דדינא הוא אי מעות קונות בגוי, וקיימא לן דאוקי ממונא בחזקת מריה, הרי וודאי דלא קנה לוקח. וכתב, דהתוס' סברי כשיטת הרמב"ן והרשב"א שהביא השיטה מקובצת כתובות (טו): דבגוי לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה. ובמרומי שדה כתב, דהא דאוקי ממונא בחזקת מריה, היינו רק בגוונא דאם המוכר רוצה יכול לחזור בו, אבל אם אינו רוצה לחזור בו, שפיר קנה מספק.

(יא) **בא"ד**, או מדרבנן. כתב המהרי"ט אלגאזי (אות טז), דמשמע מדבריהם דאילו היה קונה רק מדרבנן, לא הוי מהני לחייבו בכורה. והעיר, אמאי לא נימא דמדרבנן יהיו עליו דיני בכור, ואף דלהקריבו אינו יכול משום חולין בעזרה, מכל מקום קדושת בכורה שפיר יש ליתן עליו. והקהילות יעקב (סימן יג) כתב, דאיכא למימר דכיון דמדאורייתא אכתי עומדת ברשות הנכרי, חשיב כיד נכרי באמצע ופוטרו מן הבכורה.

(יב) **תוס' ד"ה מה אחוזה, בתוה"ד**, אבל בעובד כוכבים לא מסתברא שיועיל שטר. כתב החק נתן, דלדבריהם צריך לומר דמאי דמקשינן בסמוך דממונו נמי יקנה בשטר ובחזקה, לאו דווקא שטר, אלא עיקר הקושיה אמאי בעינן דוקא משיכה ולא סגי אף בחזקה.

(יג) **גמ', אלא אמר אביי בדיניהם שפסקה להם תורה**. כתב בשו"ת הרשב"א (במיוחסות לרמב"ן סימן רכה), דאף דאמרינן "בדיניהם דפסקה להם תורה", לאו למימרא דלא אזלינן בתר מנהג דנהגו הן, דוודאי דלפי מנהגם דיינינן להו, וסוגיין איירא היכא דאין מנהג ידוע. אמנם המגן אברהם (אורח חיים סימן תמח סק"ד) כתב, דהמוכר לגוי מהני דווקא בדיניהם שפסקה להם תורה, ותמה על המשאת בנימין דלא כתב כן. וכבר העיר בחזון נחום (חלק א סימן צו) על דברי המגן אברהם מדברי הרשב"א דלעיל.

(יד) **גמ', ואימא מיד עובד כוכבים כלל וכלל לא**. כתב רש"י בד"ה כלל, דהגוי לא יקנה עד שיגיע לידו. והקשה המהרי"ט אלגאזי (אות יז), דאי כשהגיע לידו מהני קנינו, מאי מקשינן דקל וחומר הוא, דאם גופו קונה ממונו לא כל שכן, הא מעולם לא סלקא דעתין דלא יועיל לו קנין כלל. ועוד הקשה, הא בסיפא גבי גוי שקנה מן הישראל דמקשינן נמי דאימא כלל וכלל לא, התם לכאורה ליכא לפרש דעד שלא יגיע לרשותו לא יקנה, דבשלמא הישראל קונה בחצר, אבל הגוי מהיכי תיתי שיקנה בחצר, הרי חצר משום שליחות איתרבאי ואין שליחות לגוי. אמנם סיים, דבדברי הרא"ש (פרק קמא סימן ב)



אמאי דמשני, דמתניתין בקדושת דמים למזבח איירי, דלכאורה נראה דכוונת הגמ' דבקדושת בדק הבית שרי בגיזה ועבודה בלא פדיון, והא ליתא. ועיין באות הבאה.

ט) גמ', קדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה. הקשה השיטה מקובצת (אות ג), פשיטא דאסור בגיזה ועבודה דהא אסור ליהנות מן ההקדש. ותיירץ, דאתי לאשמועינן דאפילו קנאה מן ההקדש אסורה. אי נמי, איירי בפחות משה פרוטה, דאי משום אסור הנאה ליכא. ועיין בחידושי הרשב"א (גיטין יב): שכתב, דמכל מקום אסורא דרבנן איכא אף בפחות משה פרוטה. ועיין **בחידושי בית מאיר** (בסוגיין) דהקשה, אמאי לא נאסור מדאורייתא ככל חצי שיעור דקיימא לן דאסור מן התורה. ובשיעורי הגר"ש רוזנבסקי (גיטין יב): כתב, דבאיסור מעילה לא שייך לומר חצי שיעור אסור מן התורה, משום דמעילה מדין גזל ועיין שם.

י) גמ', אלא דאיעבר לפני פדיונן ואיתיליד לאחר פדיונן. כתב הקרית ספר (פ"א מאיסורי מזבח מצוה קיו), דהיינו טעמא דמהני פדיון לעובר, משום דעובר ירך אמו ומהני פדיית אמו.

דף יד ע"ב

יא) גמ', שאין קדושה חלה עליהן שלא יהיה טפל חמור מן העיקר. ביאר החזון איש (סימן יח סקט"ז), דהכא לא אמרינן מיגו דנחית עליה קדושת דמים נחית עליה קדושת הגוף כדאמרינן בכריתות (י). דהכא כיון דהיתה שעה אחת שלא יכול לחול עליה קדושת הגוף, דהא כשהיה במעי אמו לא מיתחזי לקדושת הגוף, תו לא חייל עליה קדושת הגוף.

יב) גמ', טעמא שלא יהיה טפל חמור מן העיקר אבל הקדיש זכר לדמיו וכו'. העיר השפת אמת, דמשמע דאי לאו האי טעמא דלא יהיה טפל חמור מן העיקר, הוי אמינא דקרב בעצמו כי היכי דהמקדיש זכר לדמיו קרב בעצמו, ואם כן, הוי לה לגמ' למבעיא בולד בעל מום אי מקרב קרב, (כיון דולד בעל מום מרבינן ליקרב כדאיתא בתמורה י"ז): ואמאי מבעיא ליה דווקא אפדיונו. **יג) תוס' ד"ה הקדיש זכר לדמיו, בתוה"ד,** ומיהו נראה לרבי אליעזר נמי וכו'.

ביאר החזון איש (סימן יח סק"א), דכוונת התוס', דרבא דאמר דהקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף וקרב עולה, אתי שפיר נמי אליבא דרבי אליעזר דאמר זכרים ימכרו לצורך עולות ונקבות לצורכי זבחי שלמים, משום דרבא איירי היכא דאמר בהדיא "לדמי עולה", אבל בסתם נקבות ימכרו לצורך זבחי שלמים. וכן נמי מאי דאמר רבא מעיקרא בתמורה (יט): דהקדיש זכר לדמיו אינו קדוש קדושת הגוף, אתי נמי כרבי יהושע, משום דרבא איירי היכא דאמר להדיא לדמי עולה. וכוונת תוס', דאם כן לא אתי שפיר אמאי נקט רבא דווקא זכר. עיין שם.

יד) גמ', רבי אלעזר מתני חייב ומוקי לה בבמת יחיד. העיר השפת אמת, הא אף דסבירא ליה לרבי אלעזר דהוהב בהמה בעלת מום בבמת יחיד לוקה, הכא דקדם מומו להקדשו והוי כדקלא בעלמא איכא רבותא טפי למימר דחייב עליה משום בעל מום, והאי רבותא לכאורה לא שייכא דווקא אבמת יחיד, ואמאי לא תני לה אזובח בפנים. ועיין בחזון איש (סימן יח סק"ו) דביאר, דמתניתין אתי לאשמועינן דאף בזמן היתר במות איכא להאי דינא דקדם מומו להקדשו לא נחתה עליה קדושת הגוף, דאי נימא דבעל מום מותר בבמה, הא שפיר נחתה עליה קדושת הגוף, ואי פדאן נדהא אף דהותר בעל מום, מכל מקום יכול לפדותו כדי להביאו תם, או כדי להקריבו במקדש], פטור מן הבכורה ומן המתנות כדיון פסולי המוקדשין.

טו) גמ', שם. כתב החזון איש (סימן יח סק"ו), דיש להסתפק האם בסיפא גבי קדם הקדשו למומו דתני השוחט בחוץ חייב, אם רבי אלעזר מפרש לה בדוקין שבעין ואליבא דרבי עקיבא, או דאף סיפא בבמה איירי, ואתי לאשמועינן דהחויב בבעלי מומים בבמה, גם היכא דנולדו לאחר ההקדש.

טז) גמ', דאמר רבי אלעזר מנין לזובח בהמה בעלת מום. הקשה השיטה מקובצת (אות ב), מאי ראייה, דלמא איירי דווקא בקדם הקדשו למומו, אבל

דלהגיה הברייתא אתי, אמאי לא אמר בהדיא "תני ולא משר".

כה) גמ', שם. ביאר המים קדושים (על רש"י ד"ה רבינא), דאם נתן מעות, איכא איסורא לכתחילה לחזור בו משום מי שפרע, אבל השתא דלא יהיב זוזי ולא משך והוי דברים בעלמא, אף משום מחוסרי אמנה ליכא, משום דאף אינהו לא קיימי בדיבוריהו.

כו) תוס' ד"ה רב אשי, בתוה"ד, וגם רבינא מקשה התם לרב אשי מדרבי יוחנן. כתב המים קדושים, דכוונת תוס' להוכיח דאף מעיקרא סבר רב אשי כרבי יוחנן דדבר תורה מעות קונות, אמנם סבר דלא אתי למעוטי גוי מכסף, ומאי דכתיב "עמיתך" למעוטי מאונאה אתי, ולבסוף הדר ביה וסבר כאמימר דדווקא ישראל קונה במעות, אבל גוי אינו קונה אלא במשיכה.

דף יד ע"א

א) מתני', כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדישן וכו'. כתב החזון איש (סימן יח סק"ו), דאיירי היכא דאמר להדיא שמקדישו לדמי, או דאמר דמקדישו לעולה ומפרשים דבריו דנתכוון לדמי עולה. אבל אם אמר הרי זה עולה, פיליגי בה רבי מאיר ורבנן בתמורה (כו): אי אדם מוציא דבריו לבטלה.

ב) מתני', ואם מתו יפדו. פירש רש"י בד"ה ואם מתו, דקמשמע לן מתניתין דהני קדשים גריעי משאר קדשים ולא בעינן בהו העמדה והערכה. ועיין בחולין (קל). שפירש בד"ה ואם מתו יפדו, דהאי תנא סבר דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה. ועיין לקמן באות יח.

ג) מתני', ועושי תמורה. כתב הקובץ הערות (סימן נד סק"ד) בשם הגר"ח, דהיינו טעמא דקדשים שהוממו עושין תמורה, משום דאכתי מצד עצמן יש בהן קדושת הגוף, אלא איכא בהו דין הפקעה מקדושת הגוף כל עוד שראויין לפדיון, אבל אם לא יהיה אפשרות לפדותן כגון לאחר שחיטה, תו איכא בהו קדושת הגוף, ושפיר מהני בהו תמורה.

ד) גמ', כסבר קדושת דמים מדחה מן הבכורה ומן המתנות. פירש רש"י בחולין (קל) ד"ה כל הקדשים, דהיינו טעמא משום דאין קדושה חלה על קדושה.

ה) רש"י ד"ה קדושת דמים, כקדושת הגוף דמפרש לקמן מקראי וכו'. העיר השפת אמת, דלא אשכחן לקמן דילפינן לה מקרא. ועיין רש"י בחולין (קל). ד"ה בכור אינו נוהג דילפינן לה מדכתיב "בקרך וצאנך" ולא של הקדש. אי נמי, מדכתיב "תקדיש" ולא שכבר קדוש.

ו) תוס' ד"ה קדושת דמים, בתוה"ד, וקשה לפירושו דהתם פטרינן בפסולי המוקדשין אף על פי שנפדו. הקשה בחידושי הגרי"ז, מה אכפת לן בהא דאף לאחר פדיונם לא חיילו עליה, סוף סוף שמעינן מינה דבכור ומתנות לא חיילו על קדושה. וביאר, דכיון דחוינן דאיכא פטור בפסולי המוקדשין שנפדו, איכא למימר דלאו משום הקדושה שבו לא חיילו, אלא דין מיוחד הוא בפסולי המוקדשין דהשוו לצבי ואייל, כי היכי דיש בהו איסור כלאיים. ועוד ביאר, דמהא דחוינן דאף לאחר שנפדו פטורים, על כרחך דאין טעם הפטור משום דרשות הקדש פוטרת, אלא משום קדושת הגוף דידיה, ומאי ראייה לקדושת דמים.

ז) בא"ד, אלא היינו טעמא בקדושת דמים וכו'. הקשה השפת אמת, דבסוגיין מבואר דהיינו טעמא משום דקדושת דמים מדחה, ואי נימא דמטעם דבעינן שיהיה שלו, הוי לגמ' למימר הכי להדיא. ומשום הכי ביאר, דדווקא פסולי המוקדשין ילפינן מדכתיב "כצבי וכאייל", אבל קדשים שלא נפסלו לא איקרו צבי ואייל, אלא נתמעטו מקרא אחר דאין בכורה חלה על קדשים, וכדכתב רש"י בחולין (קל). ד"ה בכור אינו נוהג, ואמרינן דכי היכי דקדושת הגוף מדחה מן הבכורה, הכי נמי קדושת דמים.

ח) גמ', טעמא דנפדו הא לא נפדו אסורים בגיזה ועבודה וכו'. הקשה בחידושי בית מאיר, מאי אתי לאשמועינן בהאי דיוקא, פשיטא דכל שלא נפדו אסור ליהנות מן ההקדש. ועוד הקשה, מאי אתי רבי אליעזר לאשמועינן בהא דקדשי בדק הבית אסורים בגיזה ועבודה. ועוד הקשה



הדרק היוזמי

מסכת בכורות דף יד – דף טו

ב כסלו – ג כסלו התשע"ב

נמי, מדכתיב "תקדיש" ולא שכבר קדוש. אמנם העיר, דמדברי תוס' לעיל (יד. ד"ה קדושת דמים נראה, דדווקא בקדושת דמים ממעטינן משום דאינו שלו.

ה) גמ', רק את דמו לא תאכל מאי דמו אילימא דמו ממש לא יהיה אלא כצבי וכאייל. רש"י בפירושו התורה (דברים טו, כג) פירש, דאי לא קרא הוי אמיינא כיון דהוי היתר הבא מכלל איסור, דהרי קדוש היה ונשחט בחוץ ונאכל בלא פדיון, דלמא אף דמו שרי. ולהכי קמשמע לוי קרא דדמו אסור.

ו) גמ', תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב. כתבו התוס' לקמן (כה). בד"ה שער, דמאי דדרשינן "תזבח ולא גיזה" היינו לאסור את מעשה הגיזה, דהא מ"תזבח" ילפינן לה, והגיזה גופה אינה נאסרת. אבל מאי דדרשינן "בשר ולא חלב", לאסור את החלב באכילה אתי, דהא מ"ואכלת" ילפינן לה. ועיין בתוס' מעילה (יב:) ד"ה חלב, שהביאו יש מפרשים, דפעולת החליבה גופה נאסרה, אבל החלב שרי. ובמהרי"ט אלגאזי (פרק ג אות מב) כתב בדעת רש"י בתמורה (לא). ד"ה איכא דאמרי, דאף הגיזה אסורה.

ז) גמ', שם. כתב השיטה מקובצת (אות ב), דאיסור עבודה נמי ממעטינן מהאי קרא, משום דשניהם שוים. ובשי למורא כתב, דלענין עבודה לא בעינן להאי קרא, דהא בלאו הכי אסור בעבודה משום כלאיים, וכמבואר לקמן (לג.). והעיר השמן רוקח, דלפי מה שכתב המשנה למלך (פ"ט מכלאיים הי"א) דלאחר הפדיון אינו אסור משום כלאיים, ליכא למימר דעבודה אסורה משום כלאיים.

ח) גמ', ואכלת ולא לכלבין. כתבו התוס' בזבחים (עא:): ד"ה ובטריפה, דהאי דממעטינן מ"ואכלת ולא לכלבין", לאו למימרא דאיכא איסור להאכיל לכלבו, אלא אתי למימר דאם אינו ראוי אלא לכלבים, לית ביה פדיון. אבל אם ראוי אף לו, שפיר נפדה ויכול להאכילו אף לכלבים. אמנם הרשב"א (חולין טט:) כתב, דאסור להאכילו לכלבים.

דף טו ע"ב

ט) גמ', אין לך בהם היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך. כתב בחידושי הגרי"ז, דמעשה הזביחה הוא המתיר את איסור הגיזה ועבודה מפסולי המוקדשין. והיינו דכתב הרמב"ם (פ"א ממעילה ה"ט), דבהמת הקדשים שנפל בה מום אינה מותרת בגיזה ועבודה עד שתשחט. עיין שם.

י) גמ', אמאי ולד צבי ואיל נינהו. כתבו התוס' לקמן (טז). ד"ה ותמורה, דכיון שנפדית תו אין בהן קדושה כלל, ואף דאסורה בגיזה ועבודה, מכל מקום אין כח לאיסור מועט זה שיחיל על הולד קדושה. ועיין בראשית ביכורים (בסוגיין) שכתב דיש לבאר טעם הדבר בשני אופנים, או דנימא דמאי דפסולי המוקדשין שנפדו אסורין בגיזה ועבודה לאו משום קדושה הוא, אלא שהוא איסור חדש מגזירת הכתוב, ואותו איסור לא מהני לאסור את הולד. או דנימא, דאיסור הגיזה והעבודה משום קדושה הוא, אלא דקדושה קלה היא ואינה יכולה לאסור את הולד.

יא) גמ', זכר לרבות את הולדות. עיין בתמורה (יז:). דמקשינן, והלא דין הוא, דמה תמורה שאינה גדולי הקדש קרבה, ולד דהוא גדולי הקדש לא כל שכן, ומשנינן דשאני תמורה דמשכחת לה בכל הקדשים, וליכא למילף מינה לולד שאינו בכל הקדשים, ומשום הכי בעינן קרא. וכתב השפת אמת (שם), דמדמקשינן דנילף לה קל וחומר מתמורה, נראה דפשיטא דחייל עליה קדושה, ומאי דבעינן קרא היינו להתיירו בהקרבה, דאי נימא דבעינן למילף מקרא הא גופא דחייל עליה קדושה, מאי קל וחומר איכא מתמורה, הא שאני תמורה דחייל עליה הקדש. ועיין עוד רש"י תמורה (לא:): ד"ה גידולין, דמבואר דולדות קדשים היינו גדולי הקדש הראויים למזבח.

יב) גמ', ואיכא למאן דאמר קדשי לרעהיה. ביאר רבינו גרשום, דלא קדשי ליקרב כדי שלא יהיה טפל חמור מן העיקר.

יג) גמ', שם. הקשה השיטה מקובצת (אות ב), הא ניחא למאן דאמר דולדות קדשים בהווייתן הם קדושים, אבל למאן דאמר ממעי אמן הם קדושים,

היכא דקדם מומו להקדשו דהוי כדקלא בעלמא מנין דמחייב. ותירץ, דוודאי דאף בבעלי מומין מעיקרא חייל עליה קדושה, דהא המקדיש בעלי מומים עובר משום חמשה שמות וכדאמרינן בתמורה (ז.), ובחולין בעלמא אינו עובר.

יז) גמ', מתקיף לה רב זירא אימא תנהו ענין לולדות קדשים. הקשה הראשית ביכורים, מאי אולמא דולדות דקדשי אגב אימו, וכי עדיף מהקדישו בעצמו ונולד בו מום דאינו כשר. ועיין שם שהאריך לבאר.

יח) גמ', אמר רבי יהודה אמר רב זו דברי רבי שמעון וכו'. עיין רש"י בחולין (קל.). ד"ה ואם מתו דכתב, דקסבר תנא דמתניתין דקדושת בדק הבית לא בעי העמדה והערכה. והעיר הרש"ש (שם), דבסוגיין מבואר דמתניתין רבי שמעון היא דיליף מקרא דבעל מום מעיקרו לאו בכלל העמדה והערכה. אמנם עיין ברבינו גרשום (בסוגיין) דכתב, דקסבר רבי שמעון דכיון דהוי בעל מום מעיקרו לא חל עליה קדושת מזבח אלא קדושת דמים, ודינו כקדשי בדק הבית דלא היו בכלל העמדה והערכה. וצריך לומר דהיינו דווקא אליבא דרבי שמעון, אבל לרבנן דאמרינן להלן בסוגיין דסברי דבעל מום מעיקרו נמי לא בעי העמדה והערכה, ליכא למימר דמשום קדושת בדק הבית הוא, דהא סבירא להו דקדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה. (ח.ו.א.).

יט) גמ', וכן תנא רבי לוי במתניתיה אפילו חיה ואפילו עוף. כתב השיטה מקובצת (אות ו), דליכא למימר בחיה ועוף שהקדישן למזבח, דהא לעופות ליכא פדיון ואפילו מחוסר אבר, וכדאמרינן במנחות (ק:). אלא איירי בהקדישן לבדק הבית. ועיין רש"י בתמורה (לג.). ד"ה ואפילו חיה, דאיירי באווחין ותרנגולים דלא ראיין כלל לגבי מזבח, ומשום הכי אית להו פדיון. וועיין שם בתוס' ד"ה אפילו חיה שכתבו, דהתפיס תרנגולין לבדק הבית. וכבר העיר שם הרש"ש, דאי בתרנגולין לא בעי להתפיסן לבדק הבית, דהרי אינן ראיין למזבח.

דף טו ע"א

א) גמ', דלמא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הוא. כתבו התוס' בפסחים (כט:): ד"ה רב אשי אמר, דלמאן דאמר אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, הוא הדין כל הנאות אסירי, דאי לא תימא הכי, אמאי יקברו, הא אכתי ראוי להסיקו תחת תבשילו. אמנם התוס' בבבא קמא (גג:): ד"ה לענין כלים כתבו, דלדעת רב אשי בפסחים (כט:): המיעוט הוא דווקא ואכלת ולא לכלבין, אבל שאר הנאות הותרו, אבל לרב יוסף התם, הוא הדין דממעטינן שאר הנאות. וכתב החזון איש (סימן יח סקי"ב), דלדבריהם צריך לומר, דמאי דקתני במתניתין "יקברו" לאו לאפוקי שאר הנאות אתי, אלא לאפוקי נתינה לכלב. אי נמי, סוגיין כרב יוסף אתיא דאף שאר הנאות אסורות.

ב) גמ', שם. והא דבקדם מומו להקדישו לא חיישינן להא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, פירש רש"י בחולין (קל.). ד"ה ואם מתו, דהני כדילקא בעלמא דמו ולא חייל עליה קדושת הגוף. וכן ביאר השיטה מקובצת (לעיל עמוד א, אות א) אף אמנם הקשה, דבפסחים (כט). מבואר דאף בקדושת דמים אין פודין להאכילן לכלבים. ותירץ, דהתם נאסר מדרבנן.

ג) גמ', אי מה צבי ואייל חלבן מותר וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, דאי כוונת התורה לדמותו בכל מילי לחיה, אמאי לא סגי לכתוב "צבי", ושפיר אמרינן דבכל מילי דמי לצבי, אבל מדכתבה נמי "כאייל" שמעינן דרק לתרי מילי דימוהו לחיה, ומסתברא טפי דאיירי אבכורה ומתנות דלא שייכי בקדשים.

ד) גמ', למאי מדמית ליה אי לחולין וכו'. כתב השפת אמת, דמבואר בסוגיין דקרא ד"כצבי וכאייל" אתי רק לדמותו או לחולין או לקדשים. ועל כרחק צריך לומר דמאי דילפינן מצבי ואייל לפוטרו מבכורה, היינו משום דכבר ידעינן מקרא אחרינא דקדשים פטירי מן הבכורה. והיינו דיליף לה רש"י בחולין (קל.). ד"ה בכור אינו נוהג, דילפינן לה מדכתיב "בקרן וצאנך", אי



הי"א) מבואר, דבהאי גוונא אף יכול להקריבם לשם אותו הזבח. והוסיף, דשמא רש"י פירש כן רק למאן דאמר דוולדות בעלי מומים קדשי רק לרעיה. יח) גמ', אמר ליה גמור בשעריך בשעריך מבכור. כתב החזון איש (סימן יח אות ח), דלמאן דאמר ולדות קדשים ממעי אמן הם קדושים, פשיטא דאינו יכול לשנותו לזבח אחר, דלא עדיף מולד תמימה דאמרינן בתמורה (כד:): דלהאי מאן דאמר אי אפשר לשנותו. אבל למאן דאמר בהויתן הם קדושים, דלדידיה אף בולד תמימה מבואר דיכול לשנותו לזבח אחר, צריך לומר דשאני קדושה קלישתא הבאה מכח פסולי המוקדשין, דילפינן לה מקרא דאי אפשר לשנותה. ועיין באחינוזר (ח"ב סימן לב) שביאר, דולד תמימים יכול לשנותו לזבח אחר, משום דקרבתו הוא וחשיב בעליו, ומה שאין יכול לשנותו לאחר לידתו הוא מגזירת הכתוב, אבל בעלי מומים דכל אחד יכול לפדותם, הרי אין המקדישם דווקא חשיב בעליו, ומשום הכי אינו יכול לשנותו.

יט) רש"י ד"ה אמר רבי לוי, בתוה"ד, אבל כי מפסדינן ליה לולדות ממחר לפדות האם. הקשה החק נתן, מה הועילו חכמים בתקנתם, הא אכתי אם נתעברו קודם פדיונם ישהה אותם עד שיולדו, דהשתא הולדות קדשי ליקרב או קדשי לרעיה ואינו מפסידם. ועיין שם מה שתירץ. והחזון איש (סימן יח סק"י) כתב, דכיון דהולד יהיה אסור, ממחר לפדותה קודם שתתעבר.

כ) בא"ד, אבל לעיל גבי קדם מומן להקדישן לא גזרינן משום דמילתא דלא שכיחא היא. הקשה הרש"ש, דהא קדם מומן להקדישן מדינא שרי בגיזה ועבודה, ולהך לישנא דמאי דחיישינן הוא משום גיזה ועבודה פשיטא דאין לחוש בקדם מומן. והחזון איש (סימן יח סק"י) כתב, דדברי רש"י הדרי לפירוש קמא דחיישינן שמא לא ימהר לפדותם.

כא) רש"י ד"ה ואין סופג את הארבעים, בתוה"ד, ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש. הקשה הרש"ש, אי איכא איסורא, אמאי אינו סופג את הארבעים. ועוד, הא לעיל (יד.) אמרינן דאינו אסור אלא מדרבנן משום דמיהלפא בקדושת הגוף למזבח.

אמאי אינם קדושים ליקרב. ותירץ, דהני מילי באם תמימה, אבל הכא שהאמא בעלת מום ועומדת להפדות, לא מהניא לולדות להקדישם במעי אימן.

יד) גמ', אותן ולדות שלאחר פדיונם מה תהא עליהם. הקשה השיטה מקובצת (בסוף אות ד), למאן דאמר ולדות קדשים בהויתן הם קדושים, אמאי לא יהיו כולד צבי ואיל, הא לאחר שנולדו כבר פקעה מאמן הקדושה. ותירץ, דאף לאחר פדיונן איכא קצת קדושה דהא אסורה בגיזה ועבודה, ואף דאם נתעברו לאחר פדיון לית בהו כלל קדושה, הכא דנתעברו קודם הפדיון, ואף כשנולדו איכא קצת קדושה, שפיר קדשי ואיכא למבעיא מה תהא עליהם. ועיין בחידושי הגר"ח על הש"ס (עמוד רא) שביאר, דאף למאן דאמר בהויתן הם קדושים, שם ולד קדשים אית להו מיד במעי אמן, אלא החלות הקדושה אינה חלה אלא עד שעת הלידה, וכיון דבשעת העיבור בהמת קדשים הוי, חל עליה שם ולד קדשים ואינו יוצא לחולין.

טו) גמ', היכי ליעבד לקרבינהו מכח קדושה דחוויה קאתי. פירש רש"י ד"ה קדושה דחוויה, דאית ביה תרתני לריעותא. כתב החק נתן, דכוונת רש"י ליישב מאי דאמרינן דמכח קדושה דחוויה קאתי ולהכי אינה קרבה, הא נולדה קודם פדיונה נמי מכח קדושה דחוויה היא, ואפילו הכי איכא למאן דאמר דקדושה ליקרב, ולהכי כתב, דשאני לאחר פדיונה דאיכא תרתני לריעותא.

טז) בא"ד, חדא דאמותן בעלי מום שנראו ונדחו. הקשה בחידושי הגר"י, דהא ניחא היכא דנתעברו לאחר מומן, אבל היכא דנתעברו קודם מומן, אמאי נדחו מכח אימן. ועל כרחך דעיקר טעמא הוא משום דנולדו לאחר הפדיון והוי קדושה דחוויה.

יז) גמ', אלא אימא סמוך לפדיון אימן מתפיסן לאותו הזבח. כתב רש"י בד"ה סמוך לפדיון, דהשתא לא פקעה קדושתן על ידי פדיון אמן, וממתין להם עד שיוממו ופריק להו. וכתב החק נתן, דמדברי הרמב"ם (פ"א מאיסורי מזבח

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומני" בעיון!!!

זמני השיעור בה"דרף היומני בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 – 10:30

בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' רחוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן זכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©